

X.

Status of Archives and Research on Vietnam–Japan Relationship during World War II

Nguyen Van Kim and Vo Minh Vu

Introduction

This paper has two aims.

The first one is to survey published researches in Vietnam related to Vietnam–Japan relationship during World War II (1939–1945). Based on this survey, we seek to identify and analyze main research trends, their shortcomings and the corresponding reasons for such. Although Vietnam was occupied by the Japanese army during the said period, the country was still a colony of France. Therefore, in examining this historical time frame, we cannot separate the relationship of Vietnam–Japan from that of France and Japan. In addition, we must also pay attention to the effects of Japan–France relationship on Vietnam’s economic and socio-political situation. In this sense, the scope of our survey will not only be limited to studies on France–Japan relations but will also include the articles, treatises on the economic and socio-political status as well as national liberation movement in Vietnam between 1939 and 1945.

The second purpose is to introduce the situation of primary and secondary sources which directly or indirectly relate to Vietnam–Japan relationship in this period.

1. Research trends

Based on the preliminary survey of scientific journals and monographs which have been published in Vietnam since 1945, we found about 200 surveys directly focusing on or referring to Vietnam–Japan relationship during World War II (Chart 1). Although research trends and research focus among researchers vary considerably, we classified them into four important groups: 1) Economic and socio-political condition in Vietnam under French–Japanese rule, 2) The development of national liberation movement (including the revolutionary history), 3) France–Japan relationship, and 4) The international context in Southeast Asia during the years 1939 to 1945.

From the above figure, it can be seen that in a long period from 1950s to 1980s, the number of writings and monographs directly and indirectly related to Vietnam–Japan relationship was limited, with under 20 writings in 10 years. The main reason for this situation could be the war conditions as well as limited sources for historical research. Only from 1990s, with the economic opening policy, the chances for academic exchange with the rest of the world, as well as the possibility of accessing French docu-

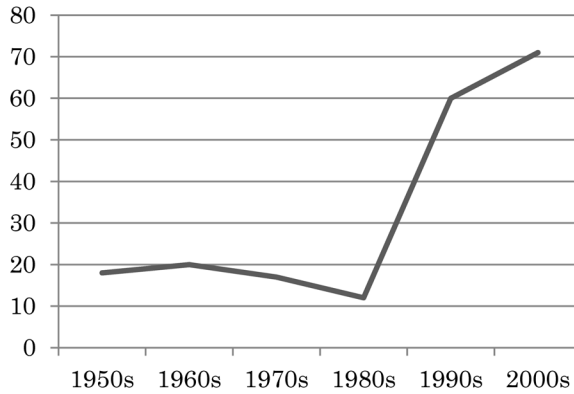

Chart 1. Change in the number of writings on the period of 1939–1945

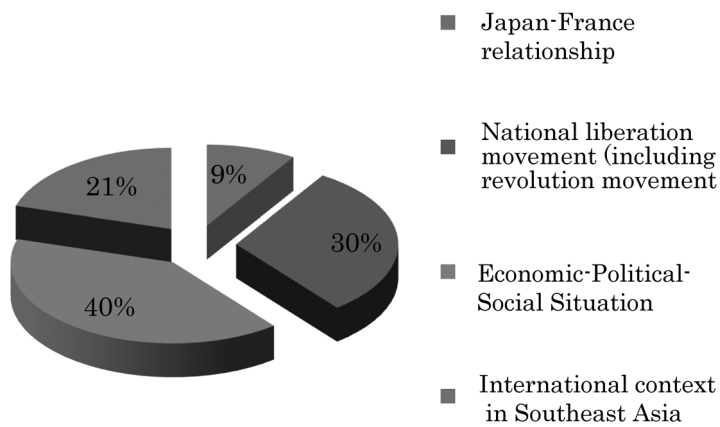

Chart 2. Percentage of groups divided by research trends

ments in Vietnamese and French archives and other material resources in Japanese and English have been boosted. As a result, the number of writings has dramatically increased.

Based on research subjects, the number of studies on economic and socio-political conditions in Vietnam under France–Japan rule accounts for the largest proportion which is 40%. Next is the group of researches on national liberation movements (including revolution history) at 30%. Twenty-one percent of total researches belong to the group of studies on international relations in Southeast Asia in the period of 1939–1945 and its impact on Vietnam modern history. The research on Japan–France relations is the lowest at 9% (Chart 2).

However, these numbers differed in each time period (Chart 3).

It can be seen clearly from the above chart that only since the 1990s, researches on Japan–France relations as the main subject have appeared. The 1990s was the “explosion” period of researches on the economic and socio-political condition of Vietnam under the French-Japanese occupation. Researches in these two categories increased from that decade on. The group of works related to the international context in Southeast Asia during World War II and works on national liberation movements (includ-

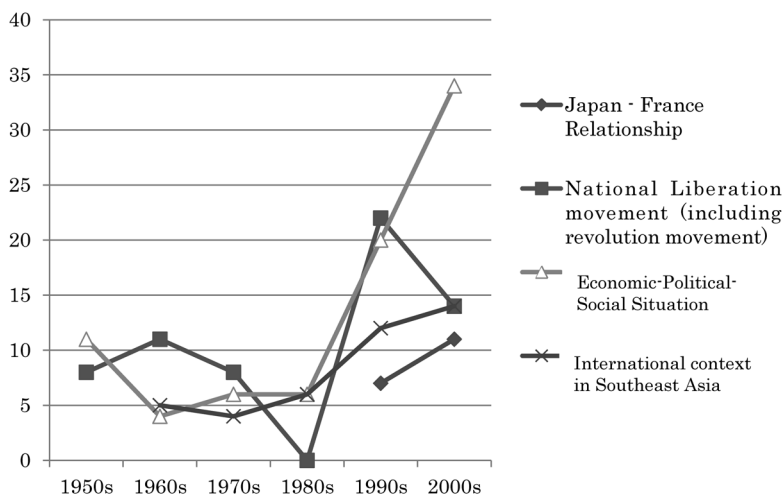

Chart 3. Change in the number of papers of each research trend

*Without information of 1980s on category “*National Liberation movement*” essentially due to classification criteria that authors used.

ing the revolution movement) remained relatively stable in terms of the number of works published.

1-1. The economic and socio-political changes in Vietnam under Japanese–Franco cooperate-co-dominate relationship

Among the four above-mentioned groups of research trends, the group which examines the economic and socio-political changes in Vietnam under the Japanese–Franco “cooperate-co-dominate” relationship with ‘Xã hội Việt Nam thời Pháp-Nhật’ (*Vietnam Society in Franco-Japanese period*) of Tran Huy Lieu-Nguyen Kham Dam-Nguyen Huy Bich represents the first trend. Based on French statistical resources on the Bulletin of Indochina’s Economics (*Bulletin économique de l’Indochine*) Statistic Yearbook (Annuaire statistique), secondary resources in French and contemporary Vietnamese newspapers, the authors sought to bring to light and define Vietnam Society during the period of 1940 to 1945 with regards to economic and socio-political aspects. Despite some of its shortcomings as it has just enumerated events, figures and has not given comprehensive analysis and comments on Vietnam’s economic and socio-political condition as well as on the characteristics of Franco–Japanese relations, this work laid the foundation for later studies on the same topic. It has to be said, however, that there is no work that has been as extensive and in-depth as that of this research by Tran Huy Lieu and his co-authors.

Also included in this trend are other writings and monographs on Vietnam’s economic and socio-political condition under the French rule which referred to the years 1940 to 1945. After Tran Huy Lieu’s work, we can mention the following well-written studies: on the Vietnamese bourgeoisie class done by Nguyen Cong Binh [Nguyen Cong Binh 1958,1959]; life of peasants under French rule [Nguyen Kien Giang 1959], [Pham Cao Duong 1959]; rural-urban relationship [Ho Hai 1963]; changes of cultural condition during 1939–1945, which mentioned the France–Japan relationship in the cultural

field [Nguyen Anh 1970]; French colonial administration system [Duong Kinh Quoc 1988] and the rice plundering policy of France [Pham Quang Trung 1985].

Especially since the 1990s, with the use of new methods as well as various and multi-dimensional historical documents, more and more sophisticated and systematic researches have been published such as on Vietnam's socio-economic structure during the French colonial period [Nguyen Van Khanh 1999]; status of regional economics under the French rule [Nguyen Duong 2001], [Tran Thi My Hanh 2001], [Le Quynh Hoa 2003], [Bui Thi Hue 2009] and the fluctuation of the rice market [Nguyen Phan Quang 2004].

However, since most of these studies were undertaken during the French colonial period, they are considered mostly as studies focusing on the French rule. This obviously limited research vision and did not fully incorporate the specific characteristics of the period 1940–1945 with regards to a new factor: the role of Japan. Most of the studies within the French colonial time frame briefly mentioned the period of 1940–1945. Although they emphasized the characteristics of “one neck, two yokes”, they lacked an analysis on the influence of historical context on socio-economic changes and usually ended with the conclusion that the “splitting rice, cultivating jute and looting rice” policy of Japanese caused historic famine in 1945.

There were, in fact, studies that limited their time frames to the French colonial period but with contents literally including problems until the late 1930s but completely ignored the period 1940–1945. The reason for this might be the lack of documents such as texts and field work materials. Unfortunately, due to the war in 1960s and 1970s, Vietnamese researchers were not able to conduct data collection, survey nor interview witnesses of the famine in 1945. Although a large-scale survey was carried out in the early 1990s through cooperation between Japanese and Vietnamese scientists and important data as well as documents were gathered, its results have been inadequate due to the long latency of time [Van Tao- Furuta 1995].

1-2. The national liberation movement in Vietnam during 1940–1945

Another major trend was studies made on the national liberation movement in Vietnam during 1940–1945 period. For a long time, the notion that the modern history of Vietnam is the history of the national liberation movements or revolutionary history has had a great impact on several generations of researchers and regulated approaches in the study of comprehensive history in the said period. This trend clearly stands out because the majority of events in the history of Vietnam during the era 1939–1945 took place in the field of military and politics. This tendency started with works such as “Cao trào đấu tranh tiền khởi nghĩa” (*Climax of the pre-uprising fight*), “Lịch sử 80 năm chống Pháp” (*80-year history against French*) of Tran Huy Lieu [Tran Huy Lieu 1958]. The History of Vietnam [Dinh Xuan Lam 1998] and [Nguyen Khanh Toan 2004, first published in 1989] also presented the period from 1939 to 1945 as a part of the history of Vietnam's revolution under the leadership of the Indochina Communist Party. In each chapter, Japanese–French relations have been discussed and interspersed with other contents.

The researches of this trend normally concentrated on analyzing two matters: the Japanese–French conflict in Indochina which culminated in the Japanese coup against France on March 9th, 1945 marking an important transition in the struggle for national liberation, and the August General Uprising after Japan had surrendered to the allied powers.

[Tran Van La 1992c], [Pham Hong Tung 2002] and [Pham Hong Tung 2009] focused on analyzing the Japan–France contradiction, the reason that caused the Japanese coup against France in Indochina, the establishment of Tran Trong Kim’s government and Vietnam’s political context after this event. Regarding the Japan–France conflict, these studies were restrained in their general assessments, usually discussing it in terms of politics only rather than also tackling its deep manifestations in economic and cultural terms.

With regards to the subject of Tran Trong Kim’s cabinet, there has been a very lively debate in recent years in order to explore and evaluate its nature and historical role. Basically, the historical sources given are not new but the re-evaluation of the nature of Tran Trong Kim’s cabinet which was criticized in many works before 2000 and was regarded as a pro-Japanese puppet government, is meaningful and shows a certain change in historical recognition. [Dinh Xuan Lam 2008] not only confirmed the patriotism of the members of Tran Trong Kim’s government but also gave the view that: “it is true that Tran Trong Kim’s government was a pro-Japanese government due to the fact that it was established and based on the intention of Japan but it is not really true to say that it was a puppet government because it still had policies and doings that were far from Japanese wishes and benefited the people and the country”.

Also in this trend, [Pham Hong Tung 2009] analyzed the account of activities of Tran Trong Kim’s government and made assessments about its historical role. In Pham Hong Tung’s opinion, the said administration was a pro-Japanese and puppet government but it was not an agent or a collaborator of Japan. Concurrently, the author asserted that Tran Trong Kim’s cabinet was a reform government of technocrats, not a dependent state of Japan on the whole-which is only true for the central government but not for the entire political system, down to the local level, so that he could consider it as “an apparatus of corrupted, mean and powerless officials”.

In the researches of the second trend, many authors concentrated narrowly on studying events and movements, particularly about the end results of the national liberation movement/ revolutionary movement called the August Revolution in 1945, and the establishment of the Democratic Republic of Vietnam in September 1945. Many researchers have “described” the August Revolution in 1945 as an inevitable ending of the colonial rule and a prelude to a new era. [Minh Tranh 1958, 1961] , [Van Tao 1958, 1991, 1995], [Le Mau Han 1990], [Vu Quang Hien 1990], [Duong Trung Quoc 1990] , [Bui Dinh Thanh 1990], [Pham Xanh 1990], [Ngo Dang Tri 1991], [Phan Van Hoang 1998], [Nguyen Dinh Le 2010] and [Pham Hong Tung 2005, 2013] are examples of this. The first works of this trend appeared in the 1950s and 1960s after which there was a lull, with studies re-emerging every fifth year of the event’s anniversary such as in 1985, 1990, 2005 and 2010.

1-3. Japan–France relationship

From the 1990s onwards, along with the integration process and opening up Vietnam to the world, academic exchanges between Vietnam and Japan have been strengthened. At the same time, the accessibility of materials and documents in both countries have improved. Thus, topics such as their relationship during the second World War have been brought to focus and examined more. Many studies have actively used multi-dimensional data sources, explained the views of all sides, studied in detail the position of Vietnam in the South Advance policy and the concept of “Greater East Asia Co-prosperity Sphere” of Japan as well as particular activities of Japan during the invasion and occupation of Vietnam.

The first work in this trend was the doctoral dissertation of Tran Van La [Tran Van La 1993]. Tran Van La relied on French documents and analyzed the contents of the treaties between France and Japan in terms of military and the economy, systematically surveying and clarifying the origin of, the nature of, and the factors having impact on the status of the French-Japanese relationship. However, because of the limited number of documents, especially Japanese ones, this research was only able to clarify the formation of the relationship between Japan and France, and could not elaborate deeper on its manifestations in comparison with previous works such as that of Tran Huy Lieu.

Since the late 1990s, Nguyen Tien Luc has analyzed trade relations between Japan and Indochina based on Japanese documents and his work has contributed to revealing that from 1940, on the basis of economic agreements between Japan and France, Vietnam became a major source of rice for Japan as well as a market for many Japanese goods. However, this commercial relationship was rather coercive and led to the collapse of Vietnam’s economy [Nguyen Tien Luc 1998; Nguyen Tien Luc 2001; Nguyen Tien Luc 2003]. At the same time, in the field of economics, the commercial exchange between Japan and France was examined by Nguyen Phan Quang based on French documents [Nguyen Phan Quang 1998, 1999, 2004].

However, those are just preliminary surveys, merely listing the events and lacked analysis and evaluation of the relationship’s characteristics. Based on Japanese and French documents, Vo Minh Vu initially did a survey on the activities of Japanese companies in Indochina, as well as examined Japan–France relations in connection with this issue [Vo Minh Vu 2013].

[Nguyen Tien Luc 2013] is a research on the relationship between Vietnam and Japan in the early modern period, from the late nineteenth century until the period of World War II. We can say that this was the first monograph in Vietnam which studied comprehensively the relationship between two countries in the various aspects of politics, economy and education. In this monograph, Vietnam–Japan/France–Japan relations during World War II were reviewed quite carefully from the perspective of international politics and economy. However, in terms of education, culture has not been mentioned. Vo Minh Vu filled this gap with an initial survey on the cultural policy of Japan in Indochina such as teaching and training activities as well as spreading Japanese culture in Vietnam during World War II [Vo Minh Vu 2010, 2012].

1-4. The international context in Southeast Asia during the period 1940–1945

The fourth research trend is the tendency to emphasize the position of the August Revolution in world history and research on the different aspects of the context in Indochina in particular and Southeast Asia in general, and its impacts on the Vietnamese situation in the period 1940–1945.

The dominant studies of this trend are those of experts on world history such as Vu Duong Ninh, Nguyen Van Hong, Nguyen Anh Thai, Nguyen Quoc Hung, Nguyen Huy Quy and Do Thanh Binh and the papers usually reappear in the anniversary years of the August Revolution such as 1975, 1985, 1990 and 2000. [Nguyen Huy Quy 1985], [Nguyen Anh Thai 1985], [Do Quang Hung 1990], [Nguyen Quoc Hung 1977], [Vu Duong Ninh 1990] and [Nguyen Huy Quy 1990] analyzed and pointed out the complexity of the international context in which the August Revolution occurred, with the Japanese-American conflict, internal conflict of the Allies and rumors of French plans to re-occupy Indochina. In addition, there were comparative studies which aimed at determining the position of the August Revolution in Southeast Asian history and world history, such as [Chiem Te 1960], [Vu Duong Ninh 1975], [Nguyen Van Hong 1990, 2000], [Do Thanh Binh 2005], [Le Thi Lien 2006], [Khac Huynh 2006] and [Bui Phan Ky 2006].

2. Overview of original documents

We can divide the original documents on Vietnam–Japan relationship, Japan–France relationship in Indochina from 1940 to 1945 into four main groups: documents written in French and preserved in the national archives centers, documents of Indochina Communist Party (today's Vietnam Communist Party), press and memoirs.

2-1. French documents in the national archives centers

Currently, sources of records written in French during the colonial period are preserved in three national archives centers including National Archives Centre I, National Archives Centre II and National Archives Centre IV.

From 1995, the State Records Management and Archives Department of Vietnam and École française d'Extrême-Orient (E.F.E.O) published three user guides for the collections: *Guide to the collections of colonial period preserved in National Archives Centre I*, Culture and Information Publishing House, 2001 (in Vietnamese and French); *Guide to the collections of National Archives Centre II*, Ho Chi Minh City General Publishing House, 2007 (in Vietnamese only) and *Guide to the collections of National Archives Centre III*, Hanoi, 2006 (this book includes an English version)¹. There is no guide book for the records preserved at the National Archives Centre IV yet.

Collections written in French during the colonial period have been edited and arranged with Paul Boudet's classification scheme, in which each letter corresponds to a subject (called series). In details:

A. Legislative documents

¹ The user guides can be downloaded from the website of the State Records Management and Archives Department of Vietnam <http://www.archives.gov.vn/content/magazine/Pages/Default.aspx>

- B. Official dispatch: official dispatch, telegrams, secret dispatch sent to senior officials, peers and junior officials in administrative management
- C. Personnel
- D. Central government organization
- E. Local government organization
- F. Politics
- G. Judicial Affairs
- H. Civil engineering
- I. Mining
- J. Railway- land and air- transportation
- K. Post Office
- L. Commerce- Technology- Tourism
- M. Colonial Exploitation- Technology- Tourism
- N. Agriculture- Forestry
- O. Maritime transport
- P. Navy
- Q. Military
- R. Education- Technology and Arts
- S. Health service and social well-being
- T. Finance
- U. Customs service- Indirect tax
- V. Archives and library

(a) National Archives Center I²

National Archives Center I have preserved a great number of documents, among these sources are several ones related to Vietnam–Japan relations. They are Fonds du Gouvernement Général de l'Indochine (GOUGAL), Fonds de la Résidence Supérieure au Tonkin (RST), Fonds de la Direction des Finances de l'Indochine, Fonds de la Mairie de Hanoi, Fond de L'Inspection générale des Travaux publics de l'Indochine, Fonds du Contrôle financier, Fonds de l'Enregistrement, des Domaines et du Timbre, Fonds de l'Association Générale Syndicale des Fonctionnaires et Agents de l'Indochine, Fonds de la Compagnie française des Chemins de fer de l'Indochine et du Yunnan, Fonds de la Cour d'Appel

² Contact: 18 Vu Pham Ham, Cau Giay, Hanoi.

Working time: from Monday to Friday, from 8:00 am to 11:30 am, from 1:30 to 4:30 pm. In Friday center only opens in the morning.

For application and reading archives, letter of introduction of the host institution such as institute or university, research plan (which may be temporary) are required. This rule is common to all archives centre.

Fee of copying documents: 10,000 VND/page of digitized documents, 1,500 VND/page of paper documents.

It takes from 2 days to 1 week for viewing application and takes from 1 week to 2 weeks for copy. Sometimes it takes 1 month.

Fee of reading documents: 600 VND/page digitized documents. 2,000VND/1 file of documents.

de Hanoi, Fonds du Service du Cadastre et de la Topographie du Tonkin, Fonds du Service de l'Enseignement au Tonkin, Fonds d'Archives La Société française des Charbonnages du Tonkin and Fonds de la Société Cottonnière du Tonkin.

Among these sources, Fonds du Gouvernement Général de l'Indochine (GOUGAL), Fonds de la Résidence Supérieure au Tonkin (RST), Fonds de la Direction des Finances de l'Indochine and Fonds de la Mairie de Hanoi are the most important ones.

**Fonds du Gouvernement Général de l'Indochine*

Although most of the documents in this source were transferred to France and are preserved in the Overseas Archives Center in Aix-en-Provence, there is a political report in the F series and one economic report in the L4 series related to the period 1939–1945 in it.

This source also has records related to the Indochina Economics Direction. This office took charge of supporting research, preparing and implementing measures related to the Indochina economy such as: controlling price and doing business with domestic and external agents. It also includes documents of import-export in Indochina during 1939 to 1941, import-export inspection in Indochina in the same years, several files on the situation, quantity and country which had commercial relations with Indochina. In addition, there are some copies of contemporary newspapers which reported activities, news and comments on Indochina economy in Southeast Asia during the said years.

Currently, the records of this source have been digitized as image files.

**Fonds de la Résidence Supérieure au Tonkin*

This source includes 86,145 records which have been not digitized. In it are remarkable records on Japan–France relationship in the period 1940–1945 (Series F17) and administrative organizations (series D, E).

**Fonds de la Direction des Finances de l'Indochine*

This source has some records on the economic activities of Japan (series L) as well as exchange reports on Japan–France relations in the economic field (Series A).

**Fonds de la Mairie de Hanoi*

This source has 24 files related to Japan from the early 20th century to 1945 including four records of the “Correspondances Supérieure du Résidence du Tonkin, Mairie du et des Chefs de Hanoi des Services de la ville Hanoi concernant les relations Franco de-Japon” from 1941 to 1945. These four files have not been revised and classified for access yet.

Now, the National Archives Center I has developed a software system of document search which helps to minimize the time to look into the catalog of each source.

(b) National Archives Center II³

The National Archives Center II has currently preserved 4534.5 meters of records of the French colonial period of which the largest one is the *Fonds du Gouvernement de la Cochinchine* (GOU-

³ Contact: 17 Le Duan Street, District 1, Ho Chi Minh City

COUCH). Within the record of the Cochinchina Governor, there are other sources such as Sources of the Saigon Mayor which played an important role in studying Japan–France relations as well as Japan–Indochina relations.

**Fonds du Gouvernement de la Cochinchine*

This source⁴ has many records with highly reliable and comprehensive information in the fields of politics, military, security, diplomacy, economy, culture, education, society, activities of organizations, parties, and religions.

The documents in it are very diverse, full and complete which comprehensively reflect not only the activities of the Cochinchina Governor in the period from 1858 to 1945 but also contribute to explain the operations of the French colonial government in Indochina. The latter is so much so that most documents in this source were moved to France under an agreement signed between France and Bao Dai's Government on June 15th, 1950.

From the records of the Cochinchina Governor (mostly focused in A, B, D, L, N, O, T series), we can have an overview of the general economic condition and specific industries in Cochinchina, the population fluctuation, economic life, and political attitude of the social strata in area such as those of farmers, landowners, the bourgeois and intellectuals. In addition, we also can learn more about the secret societies in Cochinchina as well as the political and nationalist movements in the period of 1919 to 1945.

**Fonds de Gouvernement Cochinchinois*

This is also a valuable source for research, consisting of 41,402 records including documents of the interim government from 1945 to 1948. Although the documents belong to different historical periods, within it are some documents of the Cochinchina Governor's Office in the period 1940–1945 such as the general economic report of Cochinchina in 1942, overall economic report of South Vietnam in 1943 and South Vietnam's rice market.

**Fonds de la Mairie de Saigon*

This source includes seven books from 1880 to 1948, the purpose of which were to register Asians in order to prove citizenship under the Decree issued on October 7th, 1879. This document provides useful information about civil status, arrival date, occupation, religion and for research on migration issues.

(c) National Archives Center III⁵

At the National Archives Center III, there are some documents belonging to the sources of the Ministry of Home Affairs related to the activities of the Japanese in Indochina after 1945. In addition, in the Sources of Central Statistics Department, there is a report on mobilization movements before and after the August Revolution. There are also archives from the personal collections of intellectuals such

⁴ For more detail, please see State Records Management and Archives Department of Vietnam-Ecole Francaise d'Extreme-Orient (E.F.E.O), *The Guide of fonds, collections preserved at National Archives Center II*, Hochiminh City General Publishing House, 2007.

⁵ Contact: 34 Phan Ke Binh Street, Ba Dinh, Hanoi

as Van Tan, Van Cao, Pham Huy Thong, Nguyen Khac Vien and Hoang Ngoc Phac.

(d) National Archives Center IV⁶

The National Archives Center IV preserves the Fonds de la Residence Superieure en Annam. Documents of this source include administrative documents of the Office of French Residence Superior located in Hue (from 1874–1945). The contents of this source are decrees and decisions of the Indochina Governor; security and political reports on Annam; operating regulations of the guilds, aliens; political reports of provinces in Annam and reports of the management organizations of the economic, cultural and education fields.

2-2. Documents of the Indochina Communist Party

This is a very rich and diverse resource which includes various sources such as documents from the Indochina Communist Party and articles and letters of the leaders of Vietnam's revolution. These are documents directly describing the activities of the party regarding the presence of Japan in Indochina and showing the party's perceptions about the Japanese–French relations at that time.

However, not all historical events are recorded immediately as they happened in the said documents and the events were often reflected upon after the fact in reports, summarized writings, researches and memoirs. Many events were frequently not fully recorded and were just reviewed and re-evaluated after a period of time has lapsed. In fact, due to many different perspectives and subjectivity/objectivity issues, this source still includes misleading information and errors about events.

Party documents have been published in books which can be easily found in the library or can be viewed online through the party's electronic newspaper⁷. In addition, research books on the history of the local Communist Party can also be considered as an important secondary source about the conditions of the localities during World War II. According to our preliminary survey at the National Library of Vietnam, the number of books on the history of the Party at all levels is up to 982.

2-3. Group of newspapers

According to Do Quang Hung⁸, in the period from 1939 to 1945, there were over 200 newspapers and magazines including public and secret press and media in Vietnam.

According to our survey at the National Library of Vietnam, some libraries, research institutions as well as private collections, we can now access the following publications:

- Dan bao Newspaper (People Newspaper) (1939–1945), which was published in Saigon and is now preserved at the National Library of Vietnam. Available issues are: 587–757 (1941), 759–1052 (1942).
- Journal of Tan A (New Asia Journal) (1942–1945), of which there are about 20 issues stored in the Library of Institute of Literature⁹—Vietnam Academy of Social Sciences and about 10 issues in the personal collection of Cao Viet Dung, a researcher and staff at the Institute of Literature.

⁶ Contact: No. 2 Yet Kieu Street, Ward 5, Dalat, Lam Dong.

⁷ E-Newspaper of Vietnam Communist Party <http://123.30.190.43:8080/tiengviet/tulieuvankien/vankiendang/?topic=191 & subtopic=7>.

⁸ Do Quang Hung, *History of Vietnam Press 1865–1945*, Vietnam National University Press, Hanoi, 2001.

⁹ Contact: 20 Lý Thái Tô, Hoàn Kiếm, Hà Nội.

- Thanh Nghi Newspaper (1941–1945), of which there is a DVD issued by the E.F.E.O.
- Journal of Tri Tan (1941–1945), of which there is a CD issued by the E.F.E.O center.
- Cuu Quoc Newspaper (the National Salvation Newspaper) (1942–1945), which is preserved at the National Library of Vietnam.
- Vietnam Doc Lap Newspaper (The Vietnam Independent Newspaper) (1941–1945), which is preserved at the Vietnam National Museum of History.
- Co Giai Phong Newspaper (The Liberation Flag Newspaper) (1942–1945), which is preserved at the National Library of Vietnam. Twelve among 33 issues are preserved, including: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15.
- Trung Bac Tan Van Newspaper is currently preserved at the National Library of Vietnam.
- Binh Minh Newspaper is currently preserved at the National Library of Vietnam.
- Dong Phap Newspaper is currently preserved at the National Library of Vietnam.

2-4. Memoirs

Memoirs of characters who played important roles or participated in the making of Vietnamese modern history and or witnessed historical developments during the period 1940–1945, can be important resources. Although memoirs more or less contain the subjective views of the writers and there are many details which have not been verified, they can be used to understand the ways of thinking and perceptions of that time.

According to our survey, more than 30 memoirs in many different forms related to the period 1940–1945 were published¹⁰. Some of these memoirs are of Tran Trong Kim¹¹, Vo Nguyen Giap¹², Nguyen Ky Nam¹³, Vu Dinh Hoe¹⁴, Pham Khac Hoe¹⁵, Vu Bang¹⁶, Tran Van Giau¹⁷ and Le Tung Son¹⁸.

Epilogue

History shows that Vietnam during World War II was directly affected by the relationship between France and Japan. The French government in Indochina outwardly showed cooperative attitude towards Japan, but inwardly, there were simmering conflicts between the two countries with regards to their respective interests on many dimensions: the economy, politics, military and culture.

¹⁰ For more detail, please refer to the List of researches in the appendix of this paper.

¹¹ Tran Trong Kim (1883–1953). Politician. He was the Prime Minister of Empire of Vietnam in 1945.

¹² Vo Nguyen Giap (1911–2013). Politician. He was the General Commander of Vietnam People's Army and the member of the Politburo of Vietnam Communist Party.

¹³ Nguyen Ky Nam (1906–1978). Real name is Nguyen The Phuong. Journalist. He served the Chief Secretary of Ministry of Justice, Empire of Vietnam in 1945

¹⁴ Vu Dinh Hoe (1912–2011). Laywer, journalist. He was the Minister of Education, Democratic Republic of Vietnam.

¹⁵ Pham Khac Hoe (1901–1995). Lawyer, writer. He served the Nguyen Dynasty as Bao Dai emperor's Office Director. He is the author of a book named "The Last Emperor of Vietnam".

¹⁶ Vu Bang (1913–1984). Writer. He had acted as journalist from 1930s. After 1954, he immigrated to Saigon.

¹⁷ Tran Van Giau (1911–2010). Revolutionist, historian. He was a leader of the August Revolution of Saigon in 1945 as Secretary of Indochina Communist Party Cochinchina.

¹⁸ He was a member of the The Liberation League in Yunnan. After Vietnam Revolutionary League, he transmited to Vietnam Independence League.

This relationship was not purely bilateral and in the international scale, it is also bound by the other connections such as the relations between the Axis powers (Japan–Germany–Italy) and the Allies (the US–British–Chiang) as well as the conflict between the national liberation movement in Indochina and the French colonists and Japanese fascists. These relationships are overlapping, interwoven to form a whole complex relationship from 1939 until the end of the war. It can therefore be said that the period of 1940 to 1945 is a unique period in the modern history of Vietnam.

The results of our survey on the research trends regarding this period have showed that detailed manifestations of Japan–France or Vietnam–Japan relations in the economic, socio-political and cultural fields in the said period have not been well examined and most of the earlier works did not pay much attention to its specific characteristics. Furthermore, in the works that we looked into, the number of studies using the French archives is relatively limited and the number of researches using Japanese documents is even more limited.

As Professor Vu Duong Ninh pointed out, this reason led to the current status: “in our country, many historical books are published but not many of them are so attractive, they are often so similar, as pale as each other, there are not many new events as well as outstanding points of view in these books. This means that historiography can be different but many works have not gotten out of the shadow of the period of illustration historiography with politics as aim, use groundless views instead of historical documents”¹⁹.

The potential of records written in French and Japanese is very huge in terms of providing valuable information on Vietnamese economy, politics and society during the above-mentioned period and detailed manifestations of the French-Japanese relationship. These resources should be explored as to shed more light on this research area.

Reference

1. Cục Văn thư và Lưu trữ Nhà nước-Ecole Francaise d'Extreme-Orient, *Sách chỉ dẫn các phòng, sưu tập lưu trữ bảo quản tại Trung tâm lưu trữ quốc gia II*, Nxb.Tổng hợp Tp.Hồ Chí Minh, 2007 (the State Records Management and Archives Department of Vietnam, *Guide to the collections of National Archives Centre II*, Ho Chi Minh City General Publishing House, 2007).
2. Cục Văn thư và Lưu trữ Nhà nước - Ecole Francaise d'Extreme-Orient, *Sách chỉ dẫn các phòng thời thuộc địa bảo quản tại Trung tâm lưu trữ quốc gia I*, Nxb.Văn hóa Thông tin, 2001 (the State Records Management and Archives Department of Vietnam, “*Guide to the collections of colonial period preserved in National Archives Centre I*”, Culture and Information Publishing House, 2001).
3. Đỗ Quang Hưng, *Lịch sử báo chí Việt Nam 1865–1945*, Nxb.Đại học Quốc gia Hà Nội, 2001 (Do Quang Hung, *History of Vietnam Press 1865–1945*, Vietnam National University Press, Hanoi, 2001)
4. Vũ Dương Ninh, *Tư liệu lưu trữ—Nguồn sử liệu quan trọng*, Hội Khoa học Lịch sử Việt Nam, Tạp chí *Xưa và Nay* số 351, tháng 3 năm 2010, tr. 3–5, 18–19 (Vu Duong Ninh, *Archives as important historical documents*, Past and Now Magazine, No. 351, 3/2010, pp. 3–5, 18–19)

BIBLIOGRAPHY

1. Tăng Xuân An, *Nạn đói năm Ất Dậu 1945*, Tạp chí Sử Địa, số 17–18/1970.
2. Nguyễn Anh, *Vài nét về thời kỳ đầu của cuộc đấu tranh chống văn hóa nô dịch của thực dân Pháp do Đảng lãnh đạo*, Tạp chí

¹⁹ Vu Duong Ninh, *Archives as important historical documents*, Past and Now Magazine, No. 351, 3/2010, pp. 3–5, 18–19.

- Nghiên cứu Lịch sử, số 10/1964.
3. Nguyễn Anh, *Vài nét về tình hình văn hóa ở nước ta thời kỳ 1939–1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 9-10/1970.
 4. Nguyễn Thế Anh, *Việt Nam thời Pháp đô hộ*, Nxb. Văn học, 2008.
(*Việt Nam dưới thời Pháp đô hộ*, Saigon, Lửa Thiêng, 1970)
 5. Hoàng Anh-Lê Tự Đông, *Bình Trị Thiên, Tháng Tám Bốn Lăm : Hồi ký*, Nxb.Thuận Hóa, Huế, 1985.
 6. Nguyễn Quang Ân, *Người Nhật với nạn đói năm 1944–1945 ở Việt Nam, Sự kiện và Nhân chứng*, Đặc san báo Quân đội Nhân dân, số 20, tháng 8/1995.
 7. Ban Nghiên cứu lịch sử quân đội, *Lịch sử Quân đội Nhân dân Việt Nam*, Nxb.QĐND, Hà Nội, 1974.
 8. Ban Nghiên cứu lịch sử công đoàn Việt Nam, *Lịch sử phong trào công nhân và công đoàn Việt Nam*, Nxb.Lao Động-Nxb.Công nhân Giải phóng, Hà Nội, 1974 (tái bản)
 9. Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng, *Cách mạng tháng Tám 1945*, Nxb. Sự Thật, 1971.
 10. Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng tỉnh ủy Nam Hà, *Sơ lược lịch sử Cách mạng tháng Tám tỉnh Nam Định*, Nam Hà, 1966.
 11. Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng và Ty văn hóa Ninh Bình, *Hồi ký cách mạng tháng Tám Ninh Bình*, Ninh Bình, 1970.
 12. Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng tỉnh ủy Nghệ An, *Cách mạng tháng Tám 1939–1945*, Nghệ An, 1966.
 13. Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng thành ủy Hà Nội, *Cuộc vận động cách mạng tháng Tám ở Hà Nội (cuối năm 1939-đầu năm 1946)*, Hà Nội, 1975.
 14. Bảo tàng Cách mạng Việt Nam, *Báo Việt Nam Độc lập 1941–1945*, Nxb.Lao động, Hà Nội, 2000.
 15. Nguyễn Tường Bách, *Việt Nam-một thế kỷ đã qua*, phần 1 (1998), phần 2 (2001). http://isach.info/story.php?story=viet_nam_mot_the_ky_qua__nguyen_tuong_bach
 16. Vũ Bằng, *Bốn mươi năm nói láo*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội, 2003
 17. Vũ Bão, *Rẽ bèo chân sóng- Hồi ký*, Nxb.Hà Nội, Hà Nội, 2010
 18. Võ Văn Bé, *Phác thảo tình hình nghiên cứu Cách mạng tháng Tám 1945 ở Việt Nam hơn 60 năm qua*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/2007.
 19. Phan Gia Bền-Nguyễn Khắc Đạm, *Tài liệu tham khảo về lịch sử đường sắt Hải Phòng-Côn Minh*, Tạp chí Nghiên cứu Văn Sử Địa, số 8/1956
 20. Phạm Ngọc Bích (chủ biên), *Cách mạng tháng Tám 1945 ở Sài Gòn-Chợ Lớn và Gia Định*, Nxb.Tp Hồ Chí Minh, 2008
 21. Cao Văn Biền, *Phong trào ái hữu và nghiệp đoàn của công nhân thời kỳ 1936–1939*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 9-10/1975
 22. Cao Văn Biền, *Về dân số Thái Bình trước Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/1990.
 23. Cao Văn Biền, *Về nạn đói năm Ất Dậu (1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
 24. Cao Văn Biền, *Tình hình mua bán ruộng đất ở Ninh Bình (1930–1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 5/1991.
 25. Cao Văn Biền, *Tình hình thế chấp ruộng đất ở nông thôn Ninh Bình (1930–1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 1/1992.
 26. Cao Văn Biền, *Các chủ sở hữu tư nhân về ruộng đất ở Nam Định thời kỳ 1930–1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 5/1994.
 27. Nguyễn Công Bình, *Hoạt động kinh doanh tư sản dân tộc Việt Nam dưới thời Pháp thuộc*, Tạp chí Nghiên cứu Văn Sử Địa, số 1/1955
 28. Nguyễn Công Bình, *Tình hình và đặc tính của giai cấp tư sản Việt Nam dưới thời Pháp thuộc*, Tạp chí Nghiên cứu Văn Sử Địa, số 6-1958
 29. Nguyễn Công Bình, *Tình hình và đặc tính của giai cấp tư sản Việt Nam dưới thời Pháp thuộc (2)*, Tạp chí Nghiên cứu Văn Sử Địa, số 7/1958
 30. Nguyễn Công Bình, *Tình hình và đặc tính của giai cấp tư sản Việt Nam dưới thời Pháp thuộc (3)*, Tạp chí Nghiên cứu Văn Sử Địa, số 8/1958
 31. Nguyễn Công Bình, *Tình hình và đặc tính của giai cấp tư sản Việt Nam dưới thời Pháp thuộc (4)*, Tạp chí Nghiên cứu Văn Sử Địa, số 9/1958
 32. Nguyễn Công Bình, *Tình hình và đặc tính của giai cấp tư sản Việt Nam dưới thời Pháp thuộc (5)*, Tạp chí Nghiên cứu Văn Sử Địa, số 10/1958
 33. Nguyễn Công Bình, *Tìm hiểu giai cấp tư sản Việt Nam thời Pháp thuộc*, Nxb. Văn Sử Địa, Hà Nội, 1959.
 34. Trần Thái Bình, *Những quân nhân của quân đội Nhật Bản trở thành chiến sĩ Việt Minh trong Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Lịch sử Quân sự, số 165, 2005.
 35. Đỗ Thanh Bình-Trình Nam Giang, *Chính sách “chia để trị” của thực dân phương tây ở Đông Dương, Mã Lai và Miến Điện*, Tạp chí Nghiên cứu Châu Âu, số 6/2005.
 36. Đỗ Thanh Bình, *Thời cơ của cuộc đấu tranh giành độc lập tháng Tám năm 1945 ở Việt Nam và các nước Đông Nam Á*, Tạp chí Nghiên cứu Đông Nam Á, số 5/2005.
 37. Trí Bình, *Vấn đề phòng thủ Đông Dương*, Nhóm Dân chúng, Hà Nội, 1939
 38. Mai Văn Bô, *Phong trào Thanh niên, Sinh viên và tri thức trong những năm 40*, Tạp chí KHXH, số 18, 4/1993.

X. Status of Archives and Research on Vietnam–Japan Relationship during World War II

39. Nguyễn Đình Cà, *Chi thị Nhật-Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta với thắng lợi của Cách mạng tháng Tám 1945*, Tạp chí Lịch sử Đảng, số 7, 2005.
40. *Cách mạng tháng Tám trong tiến trình lịch sử dân tộc*, Nxb.CTQG, 2005
41. Trường Chinh, *Cách mạng tháng Tám*, Nxb.Sự Thật, 1960.
42. Trường Chinh-Võ Nguyên Giáp, *Vấn đề dân cây*, Nxb.Sự Thật, Hà Nội, 1959.
43. Nguyễn Ngọc Cơ-Lê Thị Hương, *Quá trình thăm dò, khai thác và chế biến quặng kim loại ở Cao Bằng thời Pháp thuộc (1)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/2008.
44. Nguyễn Ngọc Cơ-Lê Thị Hương, *Quá trình thăm dò, khai thác và chế biến quặng kim loại ở Cao Bằng thời Pháp thuộc (2)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/2008
45. Cục Văn thư lưu trữ, *Tuyển truyền cách mạng trước 1945 qua sưu tầm tài liệu lưu trữ*, Nxb.QĐND, 2005.
46. Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, *Kỷ yếu Hội thảo khoa học kỷ niệm 55 năm Cách mạng tháng Tám và Quốc khánh 2-9 (1945–2000)*, Đại học Quốc gia Hà Nội, 2001.
47. Đào Thị Diễm, *Hà Nội – Những sự kiện trước Cách mạng tháng 8–1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
48. Đào Thị Diễm, *Giao thông đường sắt ở Hà Nội thời Pháp thuộc (qua tư liệu lưu trữ)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 11/2005.
49. Hồ Tuấn Dung, *Tìm hiểu hệ thống thuế thực dân Pháp áp dụng ở Việt Nam trước năm 1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/2001.
50. Hồ Tuấn Dung, *Tiền tệ và sự biến động của tiền tệ ở Việt Nam thời Pháp thuộc (1858–1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/2001.
51. Hồ Tuấn Dung, *Định chế thuế môn bài ở Bắc Kỳ trước 1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/2003.
52. Hồ Tuấn Dung, *Chế độ thuế của thực dân Pháp ở Bắc Kỳ từ 1897 đến 1945*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2003.
53. Lê Trung Dũng, *Thái độ của các nước Đồng minh với vấn đề Đông Dương trong thời kỳ Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/2000.
54. Nguyễn Thùy Dương, *Tình hình kinh tế Nam Kỳ*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/2000.
55. Nguyễn Thùy Dương, *Kinh tế Hà Tiên – Rạch Giá thời Pháp thuộc (1867–1939)*, LA PTSKH Lịch sử, Tp.Hồ Chí Minh, 2001
56. Phạm Cao Dương, *Thực trạng giới nông dân Việt Nam dưới thời Pháp thuộc*, Nhà sách Khai Trí, Sài Gòn, 1967.
57. Hoàng Văn Đào, *Việt Nam Quốc dân đảng 1927–1954*, Sài Gòn, 1970.
58. Đảng Lao động Việt Nam, *Chặt xiềng : những tư liệu lịch sử từ chính biến tháng ba đến Cách mạng Tháng Tám 1945*, Nxb.Sự Thật, 1955.
59. Văn Đình, *Vấn đề dân tộc ở Đông Dương*, Tập sách Dân chúng, Impr. Asiatic, 1939.
60. Trần Hữu Đính-Lê Trung Dũng, *Quan hệ Việt Mi trong Cách mạng tháng Tám*, Nxb. KHXH, Hà Nội, 1997.
61. Trần Độ, *Bên sông đón súng : Hồi ký cách mạng*, Nxb. Văn học, Hà Nội, 1980.
62. Nguyễn Kiến Giang, *Phác qua tình hình ruộng đất và đời sống nông dân trước Cách mạng tháng Tám*, Nxb.Sự Thật, Hà Nội, 1959.
63. Nguyễn Kiến Giang-Văn Phong, *Chiến tranh thế giới lần thứ hai và cuộc vận động giải phóng dân tộc Việt Nam*, Nxb.Sự thật, Hà Nội, 1962.
64. Võ Nguyên Giáp, *Tổng tập hồi ký*, Nxb.QĐND, 2006.
65. Trần Văn Giàu, *Chủ nghĩa dân tộc cách mạng ở Việt Nam và sự biến chuyển của nó trong giai đoạn lịch sử giữa hai cuộc chiến tranh thế giới*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 7-8/1973.
66. Trần Văn Giàu, *Hồi ký 1940–1945*, Phụ lục Tạp chí Thời đại mới, 5/2011. www.tapchithoidai.org/ThoiDai21/TranVanGiau_Hoiky_Toanbo.pdf
67. Ngọc Giao, *Hà Nội cũ nằm đây*, NXB Phụ nữ, 2010.
68. Vũ Hà, *Hoạt động của Hồ Chí Minh ở Trung Quốc trong những năm 1942–1944*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/2003.
69. Nhiều tác giả, *Hà Nội khởi nghĩa-Hồi ký cách mạng*, tập 1, Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng Hà Nội, Thanh Hóa, 1966
70. Nhiều tác giả, *Hà Nội khởi nghĩa-Hồi ký cách mạng*, tập 2, Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng Hà Nội, Hà Nội, 1970.
71. Đinh Quang Hải, *Những Nhật kiều cuối cùng ở Việt Nam hồi hương sau năm 1954*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/2002.
72. Đinh Quang Hải, *Bước đầu tìm hiểu về Nhật kiều ở Liên khu Việt Bắc trong kháng chiến chống thực dân Pháp*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 11/2005.
73. Đinh Quang Hải, *Tư liệu về 37 Nhật kiều cuối cùng ở miền Bắc Việt Nam hồi hương về Nhật Bản*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/2006.
74. Hồ Hải, *Một vài ý kiến về mối quan hệ giữa nông thôn và thành thị trong thời kỳ 1939–1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 7/1963
75. Lê Mậu Hãn-Ngô Đăng Tri, *Sự thành lập nhà nước kiểu mới ở Việt Nam*, Tạp chí Khoa học, Đại học Tổng hợp Hà Nội, số 6+7/1990

- ⁷⁶. Lê Mậu Hãn, *Hồ Chí Minh hoàn thiện về đường lối chính trị và tổ chức cho sự ra đời của Mặt trận dân tộc thống nhất ở Việt Nam*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1992
- ⁷⁷. Đỗ Đình Hằng-Trần Văn La, *Quan hệ Nhật - Pháp ở Đông Dương trong chiến tranh Thái Bình Dương*, Nxb.Chính trị Quốc gia, 1996.
- ⁷⁸. Nguyễn Thị Hạnh, *Nhân tố Nhật Bản trong vấn đề chủ quyền Biển Đông thời kỳ từ 1884 đến 1954*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 1/2012.
- ⁷⁹. Trần Thị Mỹ Hạnh, *Tình hình kinh tế của Vinh Long trước Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/2001.
- ⁸⁰. Hội Khoa học Lịch sử Việt Nam, *Trường Thanh niên tiền tuyến Huế-1945: Một hiện tượng lịch sử*, NXB Công An Nhân Dân, Hà Nội, 2008
- ⁸¹. Vũ Quang Hiến, *Cách mạng Tháng Tám với sự nghiệp giải phóng văn hóa Việt Nam*, Tạp chí Khoa học, Đại học Tổng hợp Hà Nội, số 6+7/1990.
- ⁸². Vũ Quang Hiến, *Vấn đề thời cơ trong Cách mạng tháng Tám 1945*, Tạp chí Lịch sử Đảng, số 8/2007.
- ⁸³. Vũ Đình Hòa, *Thanh Nghị - Hồi ký*, Nxb. Văn học, Hà Nội, 2000.
- ⁸⁴. Lê Huỳnh Hoa, *Cảng Sài Gòn và biến đổi kinh tế Nam Kỳ thời Pháp thuộc (giai đoạn 1860-1939)*, LATS Lịch sử, Tp. Hồ Chí Minh, 2003
- ⁸⁵. Trần Thị Phương Hoa, *Giáo dục Pháp-Việt ở Bắc Kỳ (1884-1945)*, Nxb.KHXH, Hà Nội, 2012.
- ⁸⁶. Phạm Xuân Hòa, *Từ nội các Trần Trọng Kim đến chính phủ Bảo Đại: tài liệu lịch sử*, quyển 1, Hà Nội, 1949
- ⁸⁷. Phan Văn Hoàng, *Bước đầu tìm hiểu về Đông Dương lao động đảng qua các tài liệu lưu trữ của Pháp*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/1998.
- ⁸⁸. Phan Văn Hoàng, *Tình hình chính trị ở Việt Nam từ Nhật đảo chính Pháp đến Tổng khởi nghĩa tháng 8-1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1998.
- ⁸⁹. Phan Văn Hoàng, *Việt Nam trong chính sách của Mĩ từ 1940-1956*, LATS Sử học, Trường ĐH Sư phạm Tp.Hồ Chí Minh, 2004.
- ⁹⁰. Ngô Văn Hòa, *Những thể lệ lao động chính được thực dân Pháp ban hành ở Việt Nam trước Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/1977.
- ⁹¹. Phạm Khắc Hòe, *Từ triều đình Huế đến chiến khu Việt Bắc*, Nxb.Hà Nội, 1983.
- ⁹². Vũ Đình Hòa, *Hồi ký Vũ Đình Hòa*, Nxb.Văn hóa Thông tin, Tp.Hồ Chí Minh, 1995.
- ⁹³. Vũ Đình Hòa, *Thanh Nghị-Hồi ký*, Nxb.Văn học, 2000.
- ⁹⁴. Nguyễn Văn Hồng, *Cách mạng tháng 8-1945 trong Đông Nam Á - Thách đố và biến động*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
- ⁹⁵. Nguyễn Văn Hồng, *Mặt trận Việt Minh con đường hợp lực có hiệu quả của cách mạng Việt Nam trong cảnh quan Đông Nam Á những năm 40*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1991.
- ⁹⁶. Nguyễn Văn Hồng, *Những nhân tố thắng lợi trong chiến tranh Châu Á-Thái Bình Dương*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/1995.
- ⁹⁷. Nguyễn Văn Hồng, *Cách mạng Tháng Tám 1945- Việt Nam trong cuộc hành trình của phong trào giải phóng dân tộc 1945 ở Đông Nam Á*, Tạp chí Nghiên cứu Đông Nam Á, số 5/2000.
- ⁹⁸. Phạm Thị Huệ, *Phong trào dân tộc dân chủ ở Nam Kỳ 1930-1945- nghiên cứu qua tài liệu lưu trữ*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2013
- ⁹⁹. Bùi Thị Huệ, *Những biến đổi kinh tế - xã hội trên địa bàn tỉnh Bình Phước thời Pháp thuộc (1862-1945)*, LA. TSKH Lịch sử, Tp. Hồ Chí Minh, 2009.
- ¹⁰⁰. Bùi Thị Huệ, *Tinh Bình Phước thời Pháp*, Nxb.Từ điển Bách khoa, 2012.
- ¹⁰¹. Nguyễn Thế Huệ, *Vài nét về dân số Hà Nội từ thập kỷ 20 đến trước chiến tranh thế giới lần thứ hai*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1992.
- ¹⁰². Nguyễn Quốc Hùng, *Chính sách của Mĩ ở Đông Nam á trong thời kì chiến tranh Thái Bình Dương (1941 - 1945)*, Thông báo Khoa học Sử học (tập 5), Đại học Tổng hợp Hà Nội, 1977.
- ¹⁰³. Nguyễn Quốc Hùng (viết chung).*Ý nghĩa thời đại và chiến thắng phát xít Hítle và quân phiệt Nhật Bản*. Tạp chí Thông tin Lí luận, 1985.
- ¹⁰⁴. Nguyễn Quốc Hùng, *Ai là người quyết định chiến thắng chủ nghĩa phát xít trong chiến tranh thế giới thứ II* (viết chung), Kí yếu Hội nghị Khoa học kỉ niệm lần thứ 40 chiến thắng chủ nghĩa phát xít - Những bài học lịch sử, Ủy ban Khoa học Xã hội, 1985.
- ¹⁰⁵. Nguyễn Quốc Hùng, *Sự thất bại của chủ nghĩa quân phiệt Nhật Bản trong chiến tranh thế giới lần thứ II* (viết chung). Nxb Sư thật. 1985
- ¹⁰⁶. Nguyễn Quốc Hùng, *Mặt trận Việt Minh và những khía cạnh quốc tế*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1991.
- ¹⁰⁷. Nguyễn Quốc Hùng, *Nguyễn Ái Quốc-Hồ Chí Minh với nước Nhật*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/2004.
- ¹⁰⁸. Lê Hương, *Đời sống Việt kiều tại Cao Miên*, Tạp chí Sư Địa, số 16/1969.

X. Status of Archives and Research on Vietnam-Japan Relationship during World War II

- ¹⁰⁹ Lê Hương, *Hoạt động của các chức sắc Cao Đài Việt kiều tại Cao Miên*, Tạp chí Sử Địa, số 16/1969.
- ¹¹⁰ Lê Thị Hương, *Công nghiệp khai thác mỏ kim loại ở Cao Bằng thời Pháp thuộc (1888–1945)*, LATS Lịch sử, 2012.
- ¹¹¹ Đỗ Quang Hưng-Nguyễn Văn Khánh, *Nhận thức và thực tiễn của vấn đề xây dựng Mặt trận dân tộc thống nhất*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1991.
- ¹¹² Phạm Mai Hùng, *Cơ sở tạo nên sức mạnh của Mặt trận Việt Minh*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1991.
- ¹¹³ Khắc Huỳnh, *Bàn cờ thế giới với Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Lịch sử Quân sự, số 176/2006.
- ¹¹⁴ Nguyễn Văn Khánh, *Quá trình chuyển biến của cơ cấu xã hội Việt Nam từ giữa thế kỷ 19 đến Cách mạng tháng Tám 1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1995.
- ¹¹⁵ Nguyễn Văn Khánh, *Chính sách ruộng đất của thực dân Pháp ở Việt Nam: nội dung và hệ quả*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/1996.
- ¹¹⁶ Nguyễn Văn Khánh, *Cơ cấu kinh tế xã hội Việt Nam thời thuộc địa (1858–1945)*. Nxb. Đại học Quốc gia Hà Nội, 1999.
- ¹¹⁷ Nguyễn Văn Khánh, *Cơ cấu kinh tế Việt Nam thời kỳ 1919–1945*, Tạp chí Nghiên cứu kinh tế, số 4-5/1999.
- ¹¹⁸ Nguyễn Văn Khánh-Nguyễn Lan Dung, *Đặc trưng kinh tế hàng hoá ở Hà Nội thời Pháp thuộc*, Tạp chí Nghiên cứu Kinh tế, số 340, 2006.
- ¹¹⁹ Nguyễn Văn Khoán, *Giao thông liên lạc của Đảng ta trong cao trào vũ trang khởi nghĩa 1941–1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
- ¹²⁰ Trần Trọng Kim, *Một cơn gió bụi*, Vinh Sơn, Sài Gòn, 1967.
- ¹²¹ Bùi Phan Kỳ, *Cách mạng tháng Tám vị trí lịch sử và giá trị bền vững*, Tạp chí Lịch sử Quân sự, số 176/2006.
- ¹²² Trần Văn La, *Một số vấn đề về Nội các Trần Trọng Kim*, Tạp chí Khoa học, Đại học Tổng hợp Hà Nội, số 6/1992 (a)
- ¹²³ Trần Văn La, *Tim hiểu thêm về ngày 9 tháng 3 năm 1945 ở Đông Dương*, Tạp chí Nghiên cứu lịch sử Đảng, số 6/1992 (b)
- ¹²⁴ Trần Văn La, *Về việc Pháp nộp tiền cho Nhật ở Đông Dương (1940–1944)*, Tạp chí nghiên cứu lịch sử, số 6/1992 (c)
- ¹²⁵ Trần Văn La, *Một vài khía cạnh về quan hệ Nhật-Pháp ở Đông Dương*, Tạp chí Giáo dục và Đào tạo, số 1/1993.
- ¹²⁶ Trần Văn La, *Thêm một vài tư liệu về quan hệ Lào-Việt trong giai đoạn 1940–1945*, Tạp Quan hệ Việt-Lào, Lào-Việt (năm 1993)
- ¹²⁷ Trần Văn La, *Quan hệ Nhật - Pháp và vấn đề Đông Dương trong thời kỳ chiến tranh thế giới thứ hai 1939 – 1945*, LAPTSKH Lịch sử, Đại học Tổng hợp Hà Nội, 1993.
- ¹²⁸ Lê Văn Lăng (sưu tầm), *Tài liệu tham khảo về Cách mạng tháng Tám*, Nxb. Giáo dục, 1978
- ¹²⁹ Đinh Xuân Lâm (chủ biên), *Đại cương lịch sử Việt Nam*, tập II, Nxb. Giáo dục, 1998.
- ¹³⁰ Đinh Xuân Lâm, *Người Nhật đã từng có ý định khai thác photphat ở Lào Cai*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 9/2005.
- ¹³¹ Hoàng Văn Lân, *Sự xâm nhập của tập đoàn dầu mỏ Rockefeller vào Việt Nam trước Cách mạng tháng 8–1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/2000.
- ¹³² Nguyễn Đình Lê-Nguyễn Anh Thái, *Sự bành trướng và xâm lược của chủ nghĩa quân phiệt Nhật Bản ở Việt Nam trong nửa đầu thế kỷ XX*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/1985.
- ¹³³ Nguyễn Đình Lê, *Mặt trận Việt Minh – thành quả của sự hoàn chỉnh và phát triển đường lối chiến lược của Đảng Cộng sản Đông Dương*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1991.
- ¹³⁴ Nguyễn Đình Lê, *Nhìn nhận của Hồ Chí Minh về đế quốc Nhật Bản*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1992.
- ¹³⁵ Nguyễn Đình Lê (Chủ biên), *Cách mạng tháng Tám năm 1945 ở Hà Nội*, Nxb. Hà Nội, 2010.
- ¹³⁶ Lê Thị Liên, *Cách mạng tháng Tám năm 1945 ở Việt Nam và Indonesia những điểm tương đồng và khác biệt*, Tạp chí Nghiên cứu Đông Nam Á, số 6/2006.
- ¹³⁷ Trần Huy Liệu-Nguyễn Khắc Đạm (biên soạn), *Xã hội Việt Nam trong thời Pháp-Nhật (1939–1945)*, Quyển I, Nxb. Văn Sử Địa, Hà Nội, 1957.
- ¹³⁸ Trần Huy Liệu-Nguyễn Khắc Đạm (biên soạn), *Xã hội Việt Nam trong thời Pháp-Nhật (1939–1945)*, Quyển II, Nxb. Văn Sử Địa, Hà Nội, 1957
- ¹³⁹ Trần Huy Liệu, *Lịch sử 80 năm chống Pháp*, Nxb. Văn Sử Địa, Hà Nội, 1958.
- ¹⁴⁰ Trần Huy Liệu-Văn Tạo, *Tài liệu tham khảo lịch sử cách mạng cận đại Việt Nam*, Tập V, Ban nghiên cứu Văn Sử Địa xuất bản, 1956.
- ¹⁴¹ Trần Huy Liệu-Văn Tạo, *Tài liệu tham khảo lịch sử cách mạng cận đại Việt Nam*, tập VII, Ban nghiên cứu Văn Sử Địa xuất bản, 1957.
- ¹⁴² Trần Huy Liệu-Văn Tạo, *Tài liệu tham khảo lịch sử cách mạng cận đại Việt Nam-Cao trào đấu tranh tiền khởi nghĩa*, tập XI, Ban nghiên cứu Văn Sử Địa xuất bản, 1957.
- ¹⁴³ Trần Huy Liệu-Văn Tạo, *Tài liệu tham khảo lịch sử cách mạng cận đại Việt Nam-Tổng khởi nghĩa cách mạng tháng Tám*, tập XII, Ban nghiên cứu Văn Sử Địa xuất bản, 1957
- ¹⁴⁴ Trần Huy Liệu, *Tước ấn kiểm của Hoàng đế Bảo Đại (Hồi ký)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 9/1960.

- ¹⁴⁵ Trần Huy Liệu, *Máy nhận xét về cuộc cách mạng tháng Tám 1945 và cuộc đấu tranh giải phóng miền Nam hiện nay*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 8/1964.
- ¹⁴⁶ Trần Huy Liệu hồi ký, Nxb.KHXH, Hà Nội, 1991
- ¹⁴⁷ *Lịch sử Đảng bộ Thái Bình (1927–1954)*, Nxb. CTQG, Hà Nội, 1999
- ¹⁴⁸ *Lịch sử quan hệ đặc biệt Việt Nam-Lào, Lào-Việt Nam 1930–2007: Biên niên sự kiện 1930–1945*, tập 1, Nxb.Chính trị Quốc gia, 2011
- ¹⁴⁹ Châu Long, *Việt kiều tại Thái Lan*, Tạp chí Sử Địa, số 16/1969.
- ¹⁵⁰ Nguyễn Thành Lợi, *Kinh đảo ở Nam Kỳ thời Pháp thuộc*, Tạp chí Xưa và Nay, số 286, 6/2007.
- ¹⁵¹ Nguyễn Tiến Lực, *Quan hệ thương mại Việt-Nhật trong những năm 1929–1939*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/2000.
- ¹⁵² Nguyễn Tiến Lực, *Các cuộc thương thuyết về thương mại giữa Nhật Bản và Đông Dương (1940–1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 5/2001.
- ¹⁵³ Nguyễn Tiến Lực, *Sự biến đổi trong quan hệ thương mại Nhật Bản-Đông Dương (1940–1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/2003.
- ¹⁵⁴ Nguyễn Tiến Lực, *Quan hệ Việt Nam-Nhật Bản thời cận đại*, Nxb.Giáo dục Việt Nam, 2013
- ¹⁵⁵ Hồ Thị Tô Lương, *Mối quan hệ của Quốc tế cộng sản với Đảng Cộng Sản Đông dương*, LATS Lịch sử, Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh, 2001
- ¹⁵⁶ Trần Thị Mai, *Kinh tế Sóc Trăng thời Pháp thuộc 1867 – 1945*, LATS Lịch sử, Tp. Hồ Chí Minh, 1998.
- ¹⁵⁷ Hồ Chí Minh, *Hồ Chí Minh toàn tập, Tập 3, 1930–1945*, Nxb.Sự thật, Hà Nội, 1983.
- ¹⁵⁸ Nguyễn Kỳ Nam, *Hồi ký 1925–1964*, tập II, Sài Gòn, Dân chủ mới, 1964.
- ¹⁵⁹ Lê Thành Nam, *Vai trò của Đông Dương trong chính sách bành trướng của phát xít Nhật trong Thế chiến thứ hai (1939–1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Đông Bắc Á, số 7/2007
- ¹⁶⁰ Sơn Nam, *Đất Gia Định xưa*, Nxb.Tp Hồ Chí Minh, 1984.
- ¹⁶¹ Hà Ngai, *Khúc tiêu đồng-Hồi ký của một vị quan triều Nguyễn*, Nxb Trè, 2014.
- ¹⁶² Trần Thị Bích Ngọc, *Tình hình sản xuất lúa gạo ở Nam Bộ dưới thời Pháp thuộc (1862–1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 5/1985.
- ¹⁶³ Hân Nguyễn, *Vai trò của người Việt Nam tại bán đảo Đông Dương*, Tạp chí Sử Địa, số 16/1969.
- ¹⁶⁴ Lê Nguyễn, *Xã hội Việt Nam thời Pháp thuộc*, Nxb.Văn hoá Thông tin, 2005.
- ¹⁶⁵ Trần Viết Nghĩa, *Xuất khẩu gạo ở Việt Nam thời kỳ Pháp thuộc (1858–1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 10/2012.
- ¹⁶⁶ Phạm Trọng Nhân, *Việt kiều tại Ai Lao*, Tạp chí Sử Địa, số 16/1969.
- ¹⁶⁷ Vũ Dương Ninh, *Bàn về tính chất nửa thuộc địa của xã hội Thái Lan và trách nhiệm lịch sử của nhà nước phong kiến từ cuối thế kỉ XIX đầu thế kỉ XX*. Thông báo Khoa học. Đại học Tổng hợp Hà Nội, tập VIII, 1975.
- ¹⁶⁸ Vũ Dương Ninh, *Năm 1945 và phong trào cách mạng ở châu Á*, Thông tin Khoa học xã hội, 1975.
- ¹⁶⁹ Vũ Dương Ninh, *Nhìn lại nửa thế kỷ đấu tranh giành độc lập ở Đông Nam Á*, Tạp chí Nghiên cứu Đông Nam Á, số 2/1992.
- ¹⁷⁰ Vũ Dương Ninh, *Hà Nội – Những tháng ngày trước cuộc Tổng khởi nghĩa (qua nguồn tài liệu lưu trữ và báo chí đương thời)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1995.
- ¹⁷¹ Vũ Dương Ninh, *Đông Nam Á trong cuộc đấu tranh chống phát xít, giành độc lập (1940–1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/2005.
- ¹⁷² Nhiều tác giả, *Nội đấu lịch sử: nạn đói 1945*, Nxb.Trè, Tp.Hồ Chí Minh, 2006.
- ¹⁷³ Mai Thị Phú Phương, *Việc bồi thường chiến tranh và đầu tư của Nhật Bản vào miền Nam Việt Nam (1945–1975)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1995.
- ¹⁷⁴ Nguyễn Phan Quang, *Góp thêm tư liệu Sài Gòn-Gia Định từ 1859–1945*, Nxb. Tổng hợp Tp.Hồ Chí Minh, 1998.
- ¹⁷⁵ Nguyễn Phan Quang-Lê Huỳnh Hoa, *Dân số Sài Gòn thời Pháp thuộc*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1998.
- ¹⁷⁶ Nguyễn Phan Quang, *Tương quan kinh tế Pháp-Nhật tại Nam Kỳ 1940–1945*, phần 1, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 5/1998.
- ¹⁷⁷ Nguyễn Phan Quang, *Tương quan kinh tế Pháp-Nhật tại Nam Kỳ 1940–1945*, phần 2, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/1998.
- ¹⁷⁸ Nguyễn Phan Quang, *Tương quan kinh tế Pháp-Nhật tại Nam Kỳ 1940–1945*, phần 3, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 1/1999.
- ¹⁷⁹ Nguyễn Phan Quang, *Cảng Sài Gòn thời Pháp thuộc*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/2000.
- ¹⁸⁰ Nguyễn Phan Quang-Trần Thị Thanh Thanh, *Sài Gòn và thị trường lúa gạo Nam Kỳ (1860–1938)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 5/2000.
- ¹⁸¹ Nguyễn Phan Quang, *Thị trường lúa gạo Nam Kỳ 1860–1945*, Nxb. Tổng hợp Tp.HCM, 2004.
- ¹⁸² Dương Kinh Quốc, *Chính quyền thuộc địa ở Việt Nam trước Cách mạng tháng Tám 1945, góp phần tìm hiểu cơ sở lịch sử-xã hội Việt Nam thời kỳ Pháp thống trị*, Nxb KHXH, Hà Nội, 1988
- ¹⁸³ Dương Trung Quốc, *Việt Nam- Những sự kiện lịch sử 1858–1945*, tập IV, Nxb.Khoa học Xã hội, 1989.
- ¹⁸⁴ Dương Trung Quốc, *Cách mạng tháng 8–1945- Từ hiện thực đến nhận thức*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.

X. Status of Archives and Research on Vietnam–Japan Relationship during World War II

- ¹⁸⁵ Ngô Văn Quý, *Đêm dài Nhật-Pháp bắn nhau*, Nxb. Trẻ, 2001.
- ¹⁸⁶ Nguyễn Huy Quý, *Mâu thuẫn Nhật – Mĩ quanh vấn đề Nhật chiếm Đông Dương*, Thông báo Sử học, Đại học Tổng hợp Hà Nội, 1975.
- ¹⁸⁷ Nguyễn Huy Quý, *Nguồn gốc chiến tranh thế giới lần thứ II*, Kỳ yếu Hội thảo Ý nghĩa thời đại của chiến thắng phát xít Hít le và quân phiệt Nhật Bản, Nxb. Thông tin lý luận, 1985.
- ¹⁸⁸ Nguyễn Huy Quý, *Thông điệp của tướng De Gaulle ngày 19-8-1945 và mưu đồ tái lập sự thống trị của Pháp ở Đông Dương*, Tạp chí Khoa học Đại học Tổng hợp Hà Nội, 1990.
- ¹⁸⁹ Nguyễn Quyết, *Hà Nội tháng Tám : Hồi ký*, Nxb. QĐND, Hà Nội, 1980.
- ¹⁹⁰ Lê Tùng Sơn, *Nhật ký một chặng đường : Hồi ký cách mạng*, Nxb. Văn học, 1978.
- ¹⁹¹ Trần Vũ Tài, *Những chuyển biến trong kinh tế nông nghiệp Bắc Trung kỳ từ 1884 đến 1945*, LATS Lịch sử, ĐH.KHXH&NV, Hà Nội, 2007.
- ¹⁹² Văn Tạo, *Quá trình thành lập Mặt trận Việt Minh và thắng lợi của Mặt trận trong Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Nghiên cứu Văn Sử Địa, số 8/1958.
- ¹⁹³ Văn Tạo, *Một vài kinh nghiệm rút ra từ thời kỳ Mặt trận Việt Minh-Liên Việt*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1991.
- ¹⁹⁴ Văn Tạo, *Cách mạng tháng Tám- một số vấn đề lịch sử*, Nxb. KHXH, Hà Nội, 1995.
- ¹⁹⁵ Văn Tạo-Furuta Motoo (Chủ biên), *Nạn đói năm 1945 ở Việt Nam – Những chứng tích lịch sử*, Nxb. Khoa học Xã hội, Hà Nội, 1995 (tái bản năm 2005, 2011).
- ¹⁹⁶ Văn Tạo, *Có hay không có « khoảng trống vắng quyền lực » trong Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1998.
- ¹⁹⁷ Nguyễn Thanh Tâm, *Khởi nghĩa từng phần lên tổng khởi nghĩa trong Cách mạng tháng Tám 1945*, Nxb. CTQG, Hà Nội, 2005.
- ¹⁹⁸ Văn Tạo, *Phát xít Nhật-thù phạm gây ra nạn đói ở Việt Nam năm 1945*, Tạp chí Lịch sử Quân sự, số 164/2005.
- ¹⁹⁹ Chiêm Tề, *Cách mạng tháng Tám là một bộ phận của cách mạng thế giới*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 9/1960.
- ²⁰⁰ Đặng Việt Thanh, *Cách mạng tháng Tám và cách mạng văn hóa*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 9/1960.
- ²⁰¹ Nguyễn Thành, *Cách mạng tháng 8-1945 trong dư luận chính trị ở Pháp*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
- ²⁰² Bằng Thông-Đông Tùng, *Đọc tài liệu của Sở mật thám Đông Dương về Đông Dương Công sản đảng*, Tạp chí Sử Địa, số 17-18/1970.
- ²⁰³ Tạ Thị Thúy, *Việc trồng lúa ở Bắc Kỳ từ cuối thế kỷ 19 đến giữa thế kỷ 20*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 5/1999.
- ²⁰⁴ Tạ Thị Thúy-Ngô Văn Hòa-Vũ Huy Phúc, *Lịch sử Việt Nam tập 8, 1919-1930*, Nxb.KHXH, 2007.
- ²⁰⁵ Vũ Văn Tĩnh, *Những thay đổi về địa lý hành chính các tỉnh Trung kỳ trong thời kỳ Pháp thuộc*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 1-2/1972.
- ²⁰⁶ Nguyễn Anh Thái, *Chủ nghĩa quân phiệt Nhật Bản và thuyết Đại Đông Á*, Kỳ yếu Hội thảo Ý nghĩa thời đại của chiến thắng phát xít Hít le và quân phiệt Nhật Bản, Nxb. Thông tin lý luận, 1985.
- ²⁰⁷ Bùi Đình Thanh, *Cách mạng tháng Tám và sự nghiệp chiến đấu, xây dựng, đổi mới ở Việt Nam*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
- ²⁰⁸ Bùi Đình Thanh, *Cách mạng tháng Tám trong bối cảnh quốc tế của Chiến tranh thế giới lần thứ II*, Tạp chí Lịch sử Quân sự, số 164, 2005.
- ²⁰⁹ Nguyễn Khánh Toàn (Chủ biên), *Lịch sử Việt Nam, tập 2 (1858-1945)*, in lần 3 (có sửa chữa bổ sung), Nxb.KHXH, Hà Nội, 2004 (in lần đầu 1989).
- ²¹⁰ Nguyễn Tri Thu, *Mặt trận Việt Minh- Vấn đề dân tộc và giai cấp*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
- ²¹¹ Tô lịch sử Cách mạng tháng Tám, *Cách mạng tháng Tám : tổng khởi nghĩa ở Hà Nội và các địa phương*, Quyển 1, Sử học, 1960.
- ²¹² Tô lịch sử Cách mạng tháng Tám, *Cách mạng tháng Tám : tổng khởi nghĩa ở Hà Nội và các địa phương*, Quyển 2, Sử học, 1960.
- ²¹³ Minh Tranh, *Việt Minh và thắng lợi Cách mạng tháng Tám : từ nghị quyết của Hội nghị Trung ương lần thứ 8 tháng 5/1941 đến nghị quyết của Hội nghị toàn quốc của Đảng Cộng sản Đông Dương từ 13-15/8/1945*, Nxb. Sự Thật, 1958.
- ²¹⁴ Minh Tranh, *Tinh chất xã hội Việt Nam và Cách mạng tháng Tám*, Nxb. Sự Thật, 1961.
- ²¹⁵ Nguyễn Văn Trân, *Tiền khởi nghĩa Cách mạng tháng Tám ở Nam Bộ*, Tạp chí Xưa và Nay, số 290, 2007.
- ²¹⁶ Ngô Đăng Tri, *Mối quan hệ giữa Thanh-Nghệ-Tĩnh với Lào trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược (1945-1954)*, Tạp chí Nghiên cứu Đông Nam Á, số 2/1994.
- ²¹⁷ Ngô Đăng Tri, *Về chức năng của Mặt trận Việt Minh trước ngày Cách mạng tháng 8 thắng lợi*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1991.
- ²¹⁸ Trung tâm Khoa học Xã hội và Nhân văn Tp.Hồ Chí Minh, *Chứng tích Pháp-Nhật trong chiến tranh xâm lược Việt Nam (1858-1954)*, Kỳ yếu Hội thảo khoa học, 2001.
- ²¹⁹ Nguyễn Duy Trinh-Chu Văn Tấn, *Những ngày tháng Tám*, Nxb. Văn học, 1961.
- ²²⁰ Phạm Quang Trung, *Về chính sách vơ vét lúa gạo của tư bản Pháp và quá trình phát triển của giai cấp địa chủ ở Nam Bộ dưới thời Pháp thuộc*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/1985.

- ²²¹ Phạm Quang Trung, *Nạn lụt năm Ất Dậu với cuộc Tổng khởi nghĩa giành chính quyền ở đồng bằng Bắc Bộ năm 1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
- ²²² Phạm Quang Trung, *Tin dụng nông nghiệp ở nước ta dưới thời Pháp thuộc*, LAPTSKH Lịch sử, Hà Nội, 1993.
- ²²³ Phạm Quang Trung-Cao Văn Biền, *Việt Nam và Đông Dương trong chiến lược bành trướng của chủ nghĩa quân phiệt Nhật*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/1995.
- ²²⁴ Phạm Hồng Tung, *Tim tới một bản thể chính trị dân tộc mới: Phong trào giải phóng dân tộc Việt Nam từ 1858 đến 1945 dưới cái nhìn văn hóa chính trị*, Báo cáo khoa học tại Hội thảo Quốc tế về Việt Nam học lần thứ I, 1998.
- ²²⁵ Phạm Hồng Tung, *Về bản chất phát xít của tập đoàn thống trị Decoux ở Đông Dương trong Chiến tranh Thế giới II*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 1/2001.
- ²²⁶ Phạm Hồng Tung, *Về Cường Để và tổ chức Việt Nam Phục Quốc Đồng Minh Hội*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/2002.
- ²²⁷ Phạm Hồng Tung, *Về mối quan hệ cộng tác-cộng trị Nhật-Pháp ở Việt Nam trong thế chiến II và nguyên nhân cuộc đảo chính ngày 9-3-1945 (1)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/2004.
- ²²⁸ Phạm Hồng Tung, *Về mối quan hệ cộng tác-cộng trị Nhật-Pháp ở Việt Nam trong thế chiến II và nguyên nhân cuộc đảo chính ngày 9-3-1945 (2)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/2004.
- ²²⁹ Phạm Hồng Tung, *Góp phần tìm hiểu thêm về đặc điểm, tính chất của Cách mạng tháng Tám 1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 8/2005.
- ²³⁰ Phạm Hồng Tung, *Nội các Trần Trọng Kim: bản chất, vai trò và vị trí lịch sử*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2009.
- ²³¹ Phạm Hồng Tung, *Lịch sử cuộc cách mạng tháng Tám năm 1945 ở Việt Nam*, Nxb. ĐHQG Hà Nội, 2013.
- ²³² Đông Tùng, *Sự nghiệp cách mạng giải phóng dân tộc của Việt Kiều tại Thái Lan*, Tạp chí Sử Địa, số 16/1969.
- ²³³ Tùng Vân, *Việt kiều tại Ai Lao qua các thời đại*, Tạp chí Sử Địa, số 16/1969.
- ²³⁴ *Văn kiện Đảng 1939-1945 tập 7*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2000.
- ²³⁵ Viện Lịch sử Đảng, *Tổng khởi nghĩa tháng Tám 1945*, Nxb. Sự thật, 1985.
- ²³⁶ Trần Thị Vinh-Hoàng Hải Hà, *Đông Nam Á trong cuộc đấu tranh chống phát xít Nhật (1941-1945): lịch sử và vấn đề*, Tạp chí Nghiên cứu Đông Nam Á, số 5/2005.
- ²³⁷ Võ Minh Vũ, *Hoạt động giáo dục tiếng Nhật tại Việt Nam thời kỳ Nhật-Pháp cộng trị*, in trong Phan Hải Linh (chủ biên), *Bài giảng chuyên đề nghiên cứu Nhật Bản - Lịch sử văn hóa - Xã hội*, Nxb. Thế giới, 2010.
- ²³⁸ Võ Minh Vũ, *Hoạt động văn hóa của Nhật Bản tại Đông Dương trong thời kỳ Chiến tranh Châu Á-Thái Bình Dương*, in trong Phan Hải Linh (chủ biên) *Bài giảng chuyên đề nghiên cứu Nhật Bản - Nhật Bản và Châu Á*, Nxb Thế giới, 2012.
- ²³⁹ Võ Minh Vũ, *Hoạt động của công ty Mitsui Bussan tại Đông Dương thời kỳ Chiến tranh Châu Á-Thái Bình Dương*, in trong Phạm Thị Thu Giang (chủ biên), *Bài giảng chuyên đề nghiên cứu Nhật Bản - Lịch sử giao lưu Việt Nhật*, Nxb Thế giới, 2014.
- ²⁴⁰ Phạm Xanh, *Cuộc đảo chính của phát xít Nhật và sự phản ứng mau lẹ của Đảng ta*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
- ²⁴¹ Nguyễn Thanh Xuân, *Đạo Cao Đài-hai khía cạnh lịch sử và tôn giáo*, Nxb. Tôn giáo, Hà Nội, 2013.

X.

第二次世界大戦期における越日関係についての研究動向 及び史料状況

—ベトナムを中心に—

グエン・ヴァン・キム, ヴォ・ミン・ヴ

はじめに

本稿は、以下の2つの点を明らかにすることを目的とする。

本稿の第1の目的は、第二次世界大戦期における越日関係を対象とした研究動向を、ベトナムで発表された研究を中心に考察し、その限界と原因を指摘することである。第二次世界大戦期には日本軍がインドシナに進駐したが、仏印政権が温存されていたという特殊性を持っていたことから、この時期を研究対象とする際には、越日関係に関しては日仏関係に目配りをせずに検討することは不可能となる。換言すれば、日仏関係が、ベトナムの政治、経済、社会の状況に与えた影響を見落とすことはできないのである。こうした認識のもと、本稿では、越日関係だけでなく、日仏関係、および1939～1945年におけるベトナムの経済、政治、社会や民族運動についての既存研究にも考察対象を広げたい。

本稿の第2の目的は、この課題に関するベトナム側の一次資料を、管見の限り紹介することである。

1. 研究の動向

1945年以降発表されてきた研究を中心に、『歴史研究』、『東南アジア研究』、『経済研究』、『ハノイ総合大学科学研究』、『ベトナム国家大学ハノイ校科学研究』、『日本研究』、『東北アジア研究』、『党史

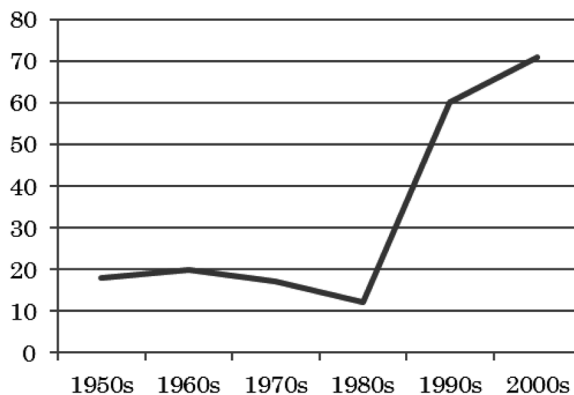

図1. 1939年～1945年の越日関係について扱った研究数の推移 (1954～現在)

研究』、『軍事史研究』などのベトナムの研究雑誌と研究書を調べた結果、第二次世界大戦期の越日関係に直接あるいは間接的に論及した論文は200件以上に上ることが明らかとなった。(図1)

図1から明らかになることは、1950年代から1980年代までの30年間という長期間にわたり、越日関係をテーマに扱った研究の量はそれほど多くなかったこと、しかも10年単位で見てもわずか20件ずつ程度の研究しか発表されなかったという事実である。この要因として考えられるのは、ベトナム戦争が繰り返されるなかで、ベトナム近代史を研究として論じるための資料が制約されていたこと、及び、このテーマを扱う研究者の人的資源が限られていたことがあげられる。とりわけここで問題となったのは、一次資料、とりわけ、フランス語史資料へのアクセスに制限が加えられていたことであつたと考えられる。ドイモイ政策がうちだされ、実現化していく過程で、1990年以降になると、国際的な学術機関との研究交流が量的に拡大し、ベトナム国内外のフランス語、日本語、英語の諸史料に直接、アクセスする機会が増えるようになった。その結果、とりわけ近年、ベトナム近・現代史研究は大きな進展を見せるようになってきている。

ただし、この時期を含む研究蓄積に関して、テーマ別に見ればその傾向は多様であり、研究者によってもその中心的観点に相違が確かに見られる。あえて大きく分類するならば、この時期に関する研究動向は、①日仏共同支配下のベトナム経済・政治・社会の実態的解明、②民族独立運動、③日仏関係、④日仏関係を取り巻く国際関係、という四つの類型に分けられる。なかでも、日仏共同支配下のベトナム政治・経済・社会の実態を考察した研究の数量が最も多く、その割合は40%を占める。次に、ベトナム革命史を含む民族独立運動についての研究であり、その割合は30%である。また、1939～1945年の国際関係及びそのベトナムへの影響を論じた研究が占める割合21%であり、残りは日仏関係を扱った研究(9%)であつた。(図2)

しかし、これらテーマ別の論文数は、それが執筆された時期によって一定の傾向が見られることには注意が必要である。(図3)

図3は、研究テーマごとの論文数の推移を、10年ごとに示したものである。この図から、1990年代以来、日仏関係を主な研究対象とした研究論文が発表され始めたことがわかる。また、1990年代に入ると、日仏共同支配下のベトナムの政治・経済・社会を扱った研究ブームも起きた。これを受けて、これら二つの研究テーマを扱った研究が増加傾向にあることを示している。一方で、戦時期の国

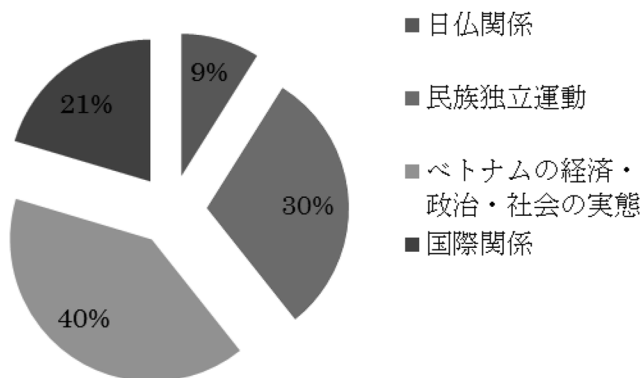

図2. 研究テーマ別に見た研究蓄積の内訳

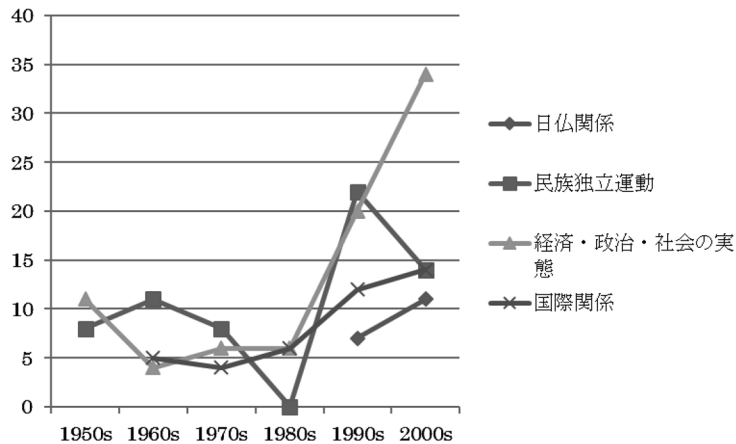

図3. 研究テーマ別に見た研究動向 (単位: 論文数)

注: 民族独立運動というカテゴリに1980年代のデータがないのは、あくまでも筆者が使用した分類基準による。

際関係に焦点をあてた研究テーマ、また、民族独立運動を扱った研究テーマについてはそれほど大きな伸びを示していない。

1-1. 日仏共同支配下のベトナムの経済・政治・社会の実態

上述した4つの研究テーマのうち、日仏共同支配下のベトナム経済・政治・社会の実態を考察した研究として最も初期のものは、チャン・フィ・リエウらの『*Xã hội Việt Nam trong thời Pháp-Nhật (1939-1945)*』¹である。この研究は『インドシナ経済公報』(Bulletin Economique de l'Indochine)、『統計年鑑』(Annuaire statistique)を資料としつつ、統計データ、フランス語文献、ベトナム語新聞を分析しつつ、当時のベトナムの状況を、経済・社会・政治的側面から系統的に考察したものである。本研究は、歴史事象の描写や統計の列記にとどまり、日仏共同支配下の経済・社会・政治状況の実態についての分析が不十分であるという点があるものの、その後の日仏共同支配期の研究の嚆矢となったことは大いに評価に値する。同時に、これまでのところ、このチャン・フィ・リエウらの研究を凌駕するような論考は、管見の限りではまだ発表されていないことも指摘しなければならない。

ただし、このほかにも、1940～1945年の期間を含むフランス植民地時代におけるベトナムの経済・政治・社会の実態的側面を明らかにしようと試みた優れた論考は存在している。ベトナムのブルジョアジーを対象とした研究 [Nguyễn Công Bình 1958, 1959]、フランス植民地時代のベトナム農民に注目した研究 [Nguyễn Kiến Giang 1959] [Phạm Cao Dương 1967]、ベトナムの都会・農村の相関を論じた研究 [Hồ Hải 1963]、1939～1945年の文化状況の変化を分析した研究 [Nguyễn Anh 1970]、フランス植民地支配の統治機構を解明しようとした研究 [Dương Kinh Quốc 1988]、フランス植民地政権の米穀収集政策を考察した研究 [Phạm Quang Trung 1985] などである。

1990年代に入ると、新たな分析視角を利用し、また、豊富な資料を活用することにより、フランス植民地時代のベトナムの経済・社会的構造を明らかにしようとした研究 [Nguyễn Văn Khánh

¹ 日本語訳「日本ファシストのベトナム侵略—フランス・日本支配下のベトナム社会」『資料ベトナム解放史』第1巻、労働旬報社、1970。

1999], 地域の経済状況に焦点をあてた研究 [Nguyễn Thùy Dương 2001] [Trần Thị Mỹ Hạnh 2001] [Lê Huỳnh Hoa 2003] [Bùi Thị Huệ 2009], コーチシナにおける米市場の変動についての研究 [Nguyễn Phan Quang 2004] などが相次いで発表されるようになっていく。

ところが、これらの研究が考察対象としたフランス植民地時代とは、1940～1945年という限定された期間であり、フランス植民地時代の一段階として日本という新たなファクターが支配力をもったという特殊性を等閑視する傾向があり、その結果、分析の視野が制限されてしまっていた。そのため、フランス植民地時代を扱った研究のほとんどは1940～1945年の共同支配期という特徴を強調する一方で、それがベトナムの経済・政治・社会状況の実態的側面をどのように規定したかについての考察が不十分であった。

また、1945年の飢饉も、多くの研究者の注目を集めた研究テーマである。1945年の飢饉についての研究では、飢饉の主要な原因とされている日本の米穀奪取及びジュート生産政策についての言及がなされた。しかし、1980年代まで、ベトナム戦争とそれ以外にも、経済的制約、調査能力の不整備などのいくつかの要因が重なったことによって、ベトナム人研究者にとって、1945年飢饉を実際に経験した人々に対する聞き取り調査や資料収集を行うことが困難であった。したがって、これらの研究は主として、当時の新聞記事、およびフランス語の資料の一部を利用し、飢饉による死者数とその発生メカニズムを検討したものにとどまる一方で、飢饉の実態的解明には十分に考察されてこなかった。1990年代初頭になると、越日両国の研究者による共同調査・共同研究が行われるようになり [Vân Tao-Furuta 1995], 貴重な実証的調査に基づく研究が発表された。しかし発生時から長時間が経ってからの調査であったという制約から、その調査結果には多かれ少なかれ限界があるものとなったと考えられる。

フランス植民地時代を考察対象として設定した研究のなかには、実際には1930年代末までを分析対象とした研究もいくつか散見される。その結果、1940～1945年を扱った研究には期間的空白が生じることとなった。この理由としては、資料的な制約が課されたこと、および、後述するように、長期にわたって「8月革命」とベトナム民主共和国の誕生をベトナム近代史の1つのゴールとする単線的な発展史観が、ベトナム近代史研究の基調路線とされてきたことが指摘できる。

1-2. 1940～1945年におけるベトナムの民族独立運動

もう1つの研究動向は、1940～1945年におけるベトナムの民族独立運動をテーマとした研究蓄積である。長いあいだ、ベトナム近代史が民族独立運動史、革命史として捉えられていたことは、多くのベトナム人研究者に影響を及ぼすとともに、1940～1945年という期間に関する研究アプローチの形態をおのずから規定することとなった。1940～1945年におけるベトナム史の主要な事象が軍事・政治的領域で起きたことから、このような研究動向が優位を占めていることは致し方ない側面もある。この一連の研究成果は、チャン・フィ・リエウらの『8月革命前の民族運動』(Cao trào đấu tranh tiền khởi nghĩa)と『抗仏の80年間』(80 năm chống Pháp)から始まり、現在に至るまで、依然として比較的強い影響力を有しており、このことが、ベトナム通史、および歴史教科書の記述にも反映されている。例えば、ディン・スアン・ラム編の『ベトナムの歴史』(Lịch sử Việt Nam), グエン・カイン・トアン編の『ベトナムの歴史・近代』(Lịch sử Việt Nam- Cận đại)などの通史においては、1939～1945年期の歴史は、あたかもインドシナ共産党の指導の下でのベトナム革命史のように

描かれている。

この研究テーマを扱った研究は、主に2つの問題群に着目して分析する傾向にある。第一に、インドシナにおける日仏関係の矛盾・対立の頂点として位置づけられた1945年3月9日の「明号作戦」である。第二に、日本が降伏した後の「8月革命」である。前者については、「明号作戦」、およびチャン・チョン・キム政権の誕生という歴史的な出来事、およびその後のベトナム政治をめぐる変動に焦点を当てて分析する点に力点がおかれた [Trần Văn La 1992c] [Phạm Hồng Tung 2002] [Phạm Hồng Tung 2009]。このほか、インドシナにおける日仏関係の対立をめぐっては、主に政治的側面で論じられる一方で、経済的・文化的側面における対立軸については十分に考察されてこなかった。

近年、チャン・チョン・キム政権の性格についての再評価が行われている。基本的には新しい資料が紹介されているわけではないが、2000年まで、日本の傀儡政権だと見なされ、かつ批判されてきたチャン・チョン・キム政権に対する見直しが行われることは、ベトナム史に対する歴史認識に一定の変化があったことを示している。[Đinh Xuân Lâm 2008] では、チャン・チョン・キム内閣のメンバーの愛国主義が高く評価され、「日本の手、日本の意向によって誕生されたチャン・チョン・キム政権は確かに親日的であったが、その政権を単なる傀儡政権と見なすのは正しくはない。なぜかという、実際にこの政権がとった政策には、日本が意図せざるものや、同時に、国民や国家のための政策が含まれていたからである」と論じられた。

こうした潮流を受け、ファム・ホン・トゥンは、チャン・チョン・キム政権の活動についての分析を行うことで、この政権の位置づけを再検討しようとして試みている [Phạm Hồng Tung 2009]。ファム・ホン・トゥンは、中央政権レベルでは、チャン・チョン・キム政権がテクノクラートの改革政権であるという見方が、一定程度正しいものの、地方政権を含む統治機構を考えた場合には必ずしもそうではなく、汚職、卑劣かつ無能な政権であったと主張している。また、チャン・チョン・キム政権が親日傀儡政権であるとの結論を導き出している。

これらの研究動向の特徴の1つとしては、多くの研究が歴史事象および各運動、とりわけ民族独立運動の最終成果としての「8月革命」、及びベトナム民主共和国の誕生についての検討を行っていることである。「8月革命」は、植民統治の不可避的な終焉であるとともに、新時代の開始点として叙述されている [Minh Tranh 1958, 1961] [Văn Tạo 1958, 1991, 1995] [Lê Mậu Hãn 1990] [Vũ Quang Hiến 1990] [Dương Trung Quốc 1990] [Bùi Đình Thanh 1990] [Phạm Xanh 1990] [Ngô Đăng Tri 1991] [Phan Văn Hoàng 1998] [Nguyễn Đình Lê 2010] [Phạm Hồng Tung 2005, 2013]。これらの研究は、1950～1960年代に発表されたものを皮切りに、その後1985年、1990年、2000年、2005年といった節目の年になると、定期的に数多く発表されている。

1-3. 日仏関係

1990年になると、ドイモイ路線の本格的な実施が始まり、ベトナムと日本の間の学術交流が強化されるようになった。同時に、両国のさまざまな資料の公開が進展した。その結果、第二次世界大戦期の越日関係についても積極的に考察されるようになった。多くの研究者によって、日本の大東亜共栄圏政策、南方政策におけるベトナムの位置づけ、ベトナムを統治しようとした日本の政策の実態など、網羅的な研究が行われた。

この時期における最初の研究は、チャン・ヴァン・ラによる博士論文『第二次世界大戦期における

日仏関係及びインドシナ問題』(Quan hệ Nhật-Pháp và vấn đề Đông Dương trong thời kỳ chiến tranh thế giới thứ hai 1939-1945)である。彼はフランス語の資料に依拠しながら、軍事・経済的側面における日仏間のいくつかの協定の内容を分析し、日仏関係の起源、本質、およびその実態を規定する要素を明らかにしようとした。この研究成果により、日仏関係の段階的な形成が明らかになったが、日本側の資料を利用することができないという点で資料的制約を受け、実態的側面の解明という視点で見れば、1950年代のチャン・フィ・リエウの研究からの新たな進展はそれほどなかったといえるだろう。

1990年代末以降、グエン・ティエン・ルックは、日本側の資料を活用することで、日仏印の貿易関係についての考察を深め、1940年以降日仏経済協定のもとで、日本にとってベトナムが最も大きな米供給源となると同時に、日本商品の最大市場ともなったことを明らかにした。その上で、この貿易関係が強制的な性質を持ったものであったために、結果的にベトナム経済の疲弊を招いたという結論を導き出した [Nguyễn Tiến Lực 1998, 2001, 2003]。日仏関係の経済的側面に焦点を当てたグエン・ファン・クアンは、フランス語の資料に依拠しながら、経済分野における日仏の相関関係を考察した [Nguyễn Phan Quang 2004]。さまざまな資料的制約によりこれらの研究が初歩的考察にとどまっていたのに対し、ヴォ・ミン・ヴは、日本語及びフランス語の資料をもとに、インドシナにおける日本企業の活動、及びその活動をめぐる日仏関係の実態に考察を加えた [Võ Minh Vũ 2013]。

また、19世紀末から第二次世界大戦期までに至る越日関係について、政治、経済、教育などのさまざまな側面からアプローチした研究として最初のものは [Nguyễn Tiến Lực 2013] である。これに対し、ヴォ・ミン・ヴは、第二次世界大戦期のインドシナにおける日本語教育、文化伝播についての考察を行っている [Võ Minh Vũ 2010, 2012]。

このように日仏関係、越日関係を扱った研究はいくつか発表されているものの、相対的に見てその量的水準は大きくはない。しかし、革命史を含む民族独立運動史という観点から、それまで等閑視されてきた部分を補完するという重要な役割を担ったといえるだろう。

1-4. 戦争中の国際関係

第4の研究動向は、「8月革命」をはじめ1940～1945年という期間を世界史のなかに位置づけ、1940～1945年のベトナムを取り巻く東南アジアの国際関係をさまざまな角度から研究したものである。この研究動向の代表的な研究者としては、ヴ・ズオン・ニン、グエン・ヴァン・ホン、グエン・アイン・ターイ、グエン・クオック・フン、グエン・ファイ・クイ、ドー・タイン・ビンなどが挙げられる。この分野を扱った研究は、主として、「8月革命」の記念年である1975年、1985年、1990年、2000年に定期的に発表されてきた。[Nguyễn Quốc Hùng 1977], [Nguyễn Huy Quý 1985], [Nguyễn Anh Thái 1985], [Đỗ Quang Hưng 1990], [Vũ Dương Ninh 1990], [Nguyễn Huy Quý 1990] では、日米の対立、連合国陣営の内部的対抗、フランスのインドシナ再侵略の意図などが絡み合うインドシナを巻き込む国際背景の複雑性が検討された。加えて、世界史、および東南アジア史の中に「8月革命」を位置づけようとする比較研究も行われている [Chiêm Tế 1960] [Vũ Dương Ninh 1975] [Nguyễn Văn Hồng 1990, 2000] [Đỗ Thanh Bình 2005] [Lê Thị Liên 2006] [Khắc Huỳnh 2006] [Bùi Phan Kỳ 2006]。

2. 史資料の状況

1940～1945年の越日関係および日仏関係に関する一次史資料群は、ベトナムの各国立文書館に保管されている資料、インドシナ共産党（現ベトナム共産党の前身）の資料、当時の新聞記事、そして、当時の人物の回想録という4つのグループに大別できる。

2-1. ベトナム国立文書館に保管される資料

現在、植民地時代のフランス語資料は、ベトナム国立第一文書館、第二文書館、第四文書館に保管されている。

1995年以降、ベトナム文書・アーカイブ局とともにフランスの極東学院 (École Française d'Extrême-Orient, E.F.E.O) は、ベトナム語とフランス語の『植民地時代ベトナム文献資料所蔵機関案内』²を継続的に刊行し続けてきた。すなわち、『第一文書館所蔵の植民地時代資料案内』(Sách chỉ dẫn các phòng lưu trữ thời thuộc địa bảo quản tại Trung tâm Lưu trữ Quốc gia I, Nxb. Văn hóa Thông tin, 2001), 『第二文書館所蔵資料案内』(Sách chỉ dẫn các phòng, sưu tập lưu trữ bảo quản tại Trung tâm Lưu trữ Quốc gia II, Nxb. Tổng hợp Tp.Hồ Chí Minh, 2007), 『第三文書館所蔵資料案内』³ (Sách chỉ dẫn các phòng lưu trữ bảo quản tại Trung tâm Lưu trữ Quốc gia III, Hà Nội, 2006) である。国立第四文書館に保管されている資料案内に関してはまだ刊行されていない。

植民地時代のフランス語資料は、Paul Boudet という分類系列によって整理され、アルファベットの一文字ごとにそれぞれの項目に対応するように分類されている (Serie とも呼ばれる)。Serie ごとに数冊の目録がある。分類項目の詳細は以下のとおりである。

- A. 公文 Actes officiels
- B. 交換公文 Correspondance générales
- C. 人事 Personnel
- D. 中央政権の組織 Administration générales
- E. 地方政権の組織 Administration provinciale
- F. 政治 Affaires politiques
- G. 司法 Justice
- H. 公共事業 Travaux Publics
- I. 鉱山開拓 Mines
- J. 列車、陸運、空運 Chemins de fer, Transports terrestres et aériens
- K. 郵政 Postes, télégraphes et téléphones
- L. 貿易・工業・観光 Commerce-Industrie-Tourism
- M. 労働・植民地化・土地制度 Travail-Colonisation-Régime Foncier
- N. 農林業 Agriculture et Forêts
- O. 水運 Navigation
- P. 海軍 Marine de guerre

² ベトナム文書・アーカイブ局のホームページでダウンロードできる。http://www.archives.gov.vn/content/magazine/Pages/Default.aspx

³ 『第三文書館所蔵資料案内』にフランス語やベトナム語のほかに、英語の案内文書も含まれている。

- Q. 軍事 Affaires militaires
- R. 教育・科学・芸術 Instruction publique-Sciences et Arts
- S. 医療と社会救済 Services sanitaires et Assistance Publique
- T. 財政 Finances
- U. 課税・間接税 Douanes et Régies-Contribution indirects
- V. アーカイブと図書館 Archives et bibliothèques

a) 国立第一文書館⁴

国立第一文書館には大量のフランス語資料が収蔵されており、このなかには越日関係に関する史料群も含まれている。すなわち、インドシナ総督資料群 (Fonds du Gouvernement Général de l'Indochine-GOUGAL), トンキン理事長官資料群 (Fonds de la Résidence Supérieure au Tonkin), インドシナ財務局 (Fonds de la Direction des Finances de l'Indochine), ハノイ市役所資料群 (Fonds de la Mairie de Hanoi), インドシナ公共事業監督資料群 (Fond de L'Inspection générale des Travaux publics de l'Indochine), インドシナ財政検査局資料群 (Fonds du Contrôle financier), インドシナ財産登録・資産・切手局資料群 (Fonds de l'Enregistrement, des Domaines et du Timbre), インドシナ職員総会資料群 (Fonds de l'Association Générale Syndicale des Fonctionnaires et Agents de l'Indochine), インドシナ・雲南列車会社資料群 (Fonds de la Compagnie française des Chemins de fer de l'Indochine et du Yunnan), ハノイ裁判所資料群 (Fonds de la Cour d'Appel de Hanoi), トンキン土地行政局資料群 (Fonds du Service du Cadastre et de la Topographie du Tonkin), トンキン教育行政局資料群 (Fonds du Service de l'Enseignement au Tonkin), トンキン石炭会社資料群 (Fonds d'Archives La Société française des Charbonnages du Tonkin), トンキン紡績会社資料群などである。

上記の資料群のなかでもとりわけ、インドシナ総督府資料群, トンキン理事長官資料群, インドシナ財務局資料群, ハノイ市役所資料群という4つの資料群は注目に値する。

*インドシナ総督府資料群

インドシナ総督府資料群は、その大部分がフランスの海外領土公文書館に保管されている。しかし、ベトナムの国立第一文書館に保管されているインドシナ総督府資料群のなかにも、日仏関係、越日関係に関する資料がいくつか存在している。たとえば、SerieF (政治報告書) や SeriesL4 (経済報告書) などである。

また、インドシナ総督府資料群の中には、インドシナ経済についての研究および政策、領内外の貿易、価格を管理する業務を担当したインドシナ経済行政局の公文書も所蔵されている。詳しく述べると、インドシナ経済行政局資料のなかにも含まれる、1939～1941年の輸出入に関するデータ、1939～

⁴ 住所: 18 Vũ Phạm Hàm, Cầu Giấy, Hà Nội

・閲覧時間: 月～金, 午前8時～11時半, 午後1時半～4時半。金曜日は, 午前のみ。

申請・利用にあたって, 大学, 研究所などの受け入れ機関の紹介状, 研究テーマと章立て (仮でもよい) が必要となる。

・複写代は, デジタル化の資料の場合は, 1枚あたり1万ドン, 紙の資料の場合は, 1枚あたり1,500ドン。閲覧料は, デジタル化の資料の場合は1枚当たり600ドンであり, 紙の資料の場合は, 1件あたり2,000ドンである。

(閲覧時間, 申請・利用のための必要な書類, 複写代に関する規則は各国立文書館に共通である)

・閲覧申請から閲覧までは, 2日～1週間で, 複写に1週間から14日を要する。時に1ヶ月もかかる。

・現在, 第一文書館に模索システムが導入され, 館内のコンピューターで検索できる。

1941年のインドシナ輸出入の取り締まりに関する資料、輸出入品目及びその数量の資料などである。そのほかに、1938～1941年の東南アジア、インドシナの経済について報じた当時の新聞記事もある。

現在、インドシナ総督府資料群の資料は、すべてデジタル化されている。

*トンキン理事長官資料群

トンキン理事長官資料群には、86,145の資料が収められているが、まだデジタル化はなされていない。この資料群の中では、1940～1945年の日仏関係に関する資料 (Serie F17)、行政組織に関する資料 (Serie D,E) がとりわけ注目に値する。

*インドシナ財務局資料群

インドシナ財務局資料群には日本の経済活動に関する資料 (Serie L)、および経済分野における日仏関係についての報告書 (Serie A) が含まれている。

*ハノイ市役所資料群

ハノイ市役所資料群には、1941～1945年の日仏関係についての4つの報告書資料を含む20世紀初頭から1945年までの日本に関する24の資料がある。しかし、残念ながら現時点では、日仏関係についての4つの報告書資料は未整理の状態にあり、閲覧は不可能である。

b) 国立第二文書館⁵

次に、国立第二文書館に所蔵されている資料群について述べていく。第二文書館の資料群の中で、もっとも量的に多く、かつ資料的価値の高いものとしてはコーチシナ政庁資料群である。コーチシナ政庁資料群は、政治、軍事、安全保障、外交、経済、文化、教育、医療、社会、各団体や党派や宗教団体の活動、あらゆる分野の信頼度が高い情報を有する多種多様な資料を収蔵している。

コーチシナ政庁資料群は、扱う主題を見ても多様であり、整理も十分に進んでいる。1858年から1945年までのコーチシナ政庁の全般的な活動を反映するだけでなく、1950年6月15日に締結された協定によって、インドシナ総督府資料群の大部分がフランスに運ばれて以降の、インドシナにおけるフランスの活動について理解するための貴重な資料となると考えられる。

コーチシナ政庁資料群、特に Serie A, B, D, L, N, O, T からは、コーチシナの一般的経済、社会状況が読み取れ、人口変動、経済状況、コーチシナの各階層の政治的態度が明らかとなる。加えて、コーチシナにおける秘密団体や政治状況、また1919年から1945年にかけての民族主義運動のさまざまなあり方を分析するにも役に立つと考えられる。

*南ベトナム政府資料群

この資料群は、1945～1948年臨時政府の資料41,402点からなる。一義的には第二次世界大戦期の資料ではないが、中には、1942年、1943年の経済状況について言及する総括報告書や1940年代前半の米穀市場に関する資料など、戦時期のコーチシナに関わる情報が含まれる。

*サイゴン市役所資料群

1880～1948年の資料群であり、7冊からなる。1879年10月7日付けの総督令によって定められ

⁵ 住所： số 17 đường Lê Duẩn, quận 1, thành phố Hồ Chí Minh

・閲覧と複写に関しては手続きに時間がかかるため、外国人研究者の利用はきわめて難しい。入館カードの発行に1週間程度、閲覧申請に1週間から10日、複写に1週間から10日を要する。

・閲覧時間、申請・利用のための必要な書類、複写代に関する規則については、注4を参照されたい。

・閲覧申請から閲覧までは、2日～1週間で、複写に1週間から14日を要する。時に1ヶ月もかかる。

たアジア系外国人登録簿であり、戸籍や入国記録、職業、宗教などに関する情報が掲載されている。

c) 国立第三文書館⁶

国立第三文書館に保管されている内務省資料群のなかには、1945年以降の「新しいベトナム人」である日本人に関する資料がある、それ以外に、中央統計局資料群として、8月革命前後の民族独立運動に関する報告書が収蔵されている。

また、ヴァン・タン (Văn Tân), ヴァン・カオ (Văn Cao), ファム・ファイ・トン (Phạm Huy Thông), グエン・カック・ヴィエン (Nguyễn Khắc Viện), ホアン・ゴック・ファイック (Hoàng Ngọc Phách) などの1940～1945年に活躍した知識人の個人的蔵書が存在している。

d) 国立第四文書館⁷

最後に、国立第四文書館に所蔵している資料群についてであるが、第四文書館にはアンナン理事館資料群が保管されている。アンナン理事館資料群には、フエに置かれていたフランスの理事館事務局の文書が収蔵されている。この資料群の中に、インドシナ総督の決定、議定や、アンナンの政治状況についての報告書、各団体、外国人の活動に関する規定、アンナンの各省レベルの政治報告書、経済・文化・教育についての報告書が存在する。

2-2. インドシナ共産党に関する資料群

この資料群は、インドシナ共産党文献、ベトナムの革命家の文書と手紙などを含め、極めて豊富かつ多様である。これらは、日本というアクターの存在を背景とした上でのインドシナ共産党の動態を明らかにするものであり、また日仏関係をめぐるインドシナ共産党の認識も読み取ることが可能である。ただし、全ての歴史的事象が共産党文献・文書に即時的に反映されたわけではなく、事柄後に報告書や取りまとめ文書、取り調べ報告書、回想録などによって明らかになる部分も多い。むしろ、多くの歴史事象が即時的ではなく、事件後に記されたため、事象の全体像が十分に描かれていないこともある。

今日ではベトナム共産党文献・文書が公開・公刊されているため、図書館あるいはベトナム共産党のホームページからも容易にアクセスすることができる。また、各地方の共産党史についての文献は、第二次世界大戦期における各地方の事情を理解する上でも貴重な二次資料として利用することが可能である。著者たちが調べた調査結果によると、地方共産党史の文献は982冊に上っていた。

2-3. 新聞・雑誌

ドー・クワン・フンの統計⁸によると、1939～1945年のベトナムにおいて、合法的に発行された新聞・雑誌、および非合法の新聞・雑誌は約200冊以上になるという。

著者がベトナム国家図書館と研究所、個人コレクションで調査した結果によると、以下の新聞・雑誌は、現段階でアクセスすることが可能である。

- ・ Dân Báo (民報) 新聞 (1939～1945)。サイゴンで出版された新聞。現在、ベトナム国家図書館に587号～757号 (1941)、759号～1052号 (1942) が収蔵されている。

⁶ 住所：34 Phan Kế Bính, Ba Đình, Hà Nội.

閲覧時間、申請・利用のための必要な書類、複写代に関する規則については、注4を参照されたい。

⁷ 住所：số 2 Yết Kiêu, phường 5, Đà Lạt, Lâm Đồng.

閲覧時間、申請・利用のための必要な書類、複写代に関する規則については、注4を参照されたい。

⁸ Đỗ Quang Hưng, *Lịch sử báo chí Việt Nam 1865-1945*, Nxb.Đại học Quốc gia Hà Nội, 2001

- ・ Tân Á (新亜) 雑誌 (1942~1945)。文学研究所に約 20 冊が収蔵されている。また、文学研究所⁹の研究員であるカオ・ヴィエット・ズン氏の個人コレクションに約 10 冊ある。
- ・ Thanh Nghi (ティン・ギ) 新聞 (1941~1945)。E.F.E.O が製作したデジタル版のデータ DVD がある。
- ・ Tri Tân (知新) 雑誌 (1941~1945)。E.F.E.O が製作したデジタル版のデータ DVD がある。
- ・ Cứu Quốc (救国) 新聞 (1942~1947)。ベトナム国家図書館に収蔵されている。
- ・ Việt Nam Độc Lập (越南独立) 新聞 (1941~1945)。ベトナム国立歴史博物館に収蔵されている。
- ・ Cờ Giải Phóng (解放旗) 新聞 (1942~1945)。ベトナム国家図書館に、1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15 の各号 (計 12 冊) が収蔵されている。
- ・ Trung Bắc Tân Văn (中北新聞) 新聞。ベトナム国家図書館に収蔵されている。
- ・ Bình Minh (ビンミン) 新聞 (1945 年 3 月~同年 8 月)。大越党の機関紙。現在、ベトナム国家図書館に、2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 124, 127, 129, 130, 131, 132, 133 の各号が収蔵されている。
- ・ Đông Pháp (ドンファップ) 新聞。現在ベトナム国家図書館に収蔵されている。1926 年から 1945 年までの各号がほぼ揃った状態である。

2-4. 回想録

ベトナム近代史において、重要な役割を果たした人物、あるいは 1940~1945 年の歴史の変遷を目標した人の回想録も存在する。これらは貴重な資料であると考えられるが、同時に作者の主観的な見解が反映されていることにも十分に留意する必要がある。

著者たちが調べた結果では、現在までのところ、1940~1945 年の時期に言及した回想録は 30 冊以上であり、さまざまな形式¹⁰で出版されてきた。なかでも、チャン・チョン・キム (Trần Trọng Kim)¹¹、ヴォ・グエン・ザップ (Võ Nguyên Giáp)¹²、グエン・キ・ナム (Nguyễn Kỳ Nam)¹³、ヴ・ディン・ホエ (Vũ Đình Hòe)¹⁴、ファム・カック・ホエ (Phạm Khắc Hòe)¹⁵、ヴ・バン (Vũ Bằng)¹⁶、チャン・ヴァン・ザウ (Trần Văn Giàu)¹⁷、レ・トゥン・ソン (Lê Tùng Sơn)¹⁸ などの回想録が代表的な例として挙げられる。

おわりに

第二次世界大戦期のベトナムは、日仏関係の直接的な影響を受けていた。インドシナにおける仏印当局は、表面的には日本に対して協力的な態度を見せたが、その協力の裏には経済、政治、軍事、文

⁹ 住所は、20 Lý Thái Tổ, Hoàn Kiếm, Hà Nội。

¹⁰ 詳しくは、既存研究の文献目録を参考されたい。

¹¹ チャン・チョン・キム (1883-1953)。政治家。1945 年、ベトナム帝国の首相を務めた。

¹² ヴォ・グエン・ザップ (1911-2013)。政治家。ベトナム人民軍の総司令官。ベトナム共産党政治局員。

¹³ グエン・キ・ナム (1906-1978)。新聞記者。実名はグエン・テー・フォン (Nguyễn The Phuong)。新聞記者。1945 年にチャン・チョン・キム政権の司法省の官房長を務めた。

¹⁴ ヴ・ディン・ホエ (1912-2011)。弁護士、記者。1945 年に設立したベトナム民主共和国の教育相を務めた。

¹⁵ ファム・カック・ホエ (1901-1995)。弁護士、作家。阮朝の宮廷に仕える高級官僚。「ベトナムのラストエンペラー」の作家。

¹⁶ ヴ・バン (1913-1984)。新聞記者。1930 年代から新聞界で活躍し、1954 年後ベトナムの南部に移住した。

¹⁷ チャン・ヴァン・ザウ (1911-2010)。革命家、歴史研究家。インドシナ共産党のコーチシナ支部長として、1945 年 8 月にサイゴンの「8 月革命」を指導した。

¹⁸ 中国の雲南に設立した解放会のメンバー。最初は、越南革命同盟会で活躍したが、1945 年 3 月に、越南独立同盟に移転した。

化などのさまざまな分野における利益をめぐる日仏の競合関係が存在していた。こうした日仏間の関係は単に両国のあいだだけにとどまらず、枢軸国陣営と連合国陣営の関係、インドシナの民族独立運動とフランスとの対抗、民族独立運動と日本との関係など、複雑に絡み合っていた。これらの関係は、1939年から戦争が終結するまで相互に影響を与え、複雑な相関関係を形成した。したがって、1940～1945年という時期区分は、ベトナム近代史においてもそれ以前の時代区分とは異なり、特殊の事情を有すると言ってよいだろう。

ところが、これまでのところ 1940～1945年の経済、政治、社会、文化における日仏関係、越日関係に関する実態的解明はまだ十分に進んでいないか、この段階の特殊の事情を見落としていた。この時代を考察したいいくつかの既存研究はあるものの、しかしフランス語の史資料を用いた研究は依然として少なく、さらに日本語の史資料を活用した研究成果はさらに少なくなっている。その結果、世界近代史研究者であるヴ・ズオン・ニンが指摘しているように、「我が国 [ベトナム—筆者注] の歴史研究は数多く発表されたが、それらは魅力が少なく、ほぼ同様でかつ [内容が] 浅く、新しい発見が少なく、さらに優れた見方もない。[これらの研究は] 歴史の叙述が異なるが、描写を中心とした政治的目的で書かれており、また、資料に依拠しながら論じるのではなく、自分の主観的な考えを述べた研究は少なくない」¹⁹。

1940～1945年のベトナムの経済、政治、社会状況について明らかにするためには、膨大なフランス語、日本語の史資料を読み解くことが必須であると考えられる。これらの資料を通じて、この時期の越日関係、日仏共同支配下の仏領インドシナの経済・政治・社会・文化的状況を解明することができれば、ベトナム近代史の再構築という課題にもよりスムーズに接近することが可能になるであろう。

参考文献

1. Cục Văn thư và Lưu trữ Nhà nước-Ecole Francaise d'Extreme-Orient, *Sách chỉ dẫn các phòng, sưu tập lưu trữ bảo quản tại Trung tâm lưu trữ quốc gia II*, Nxb.Tổng hợp Tp.Hồ Chí Minh, 2007. (ベトナム文書・アーカイブ局及びEcole Francaise d'Extreme-Orient『第二文書館所蔵資料案内』, ホーチミン市総合出版社, 2007)
2. Cục Văn thư và Lưu trữ Nhà nước-Ecole Francaise d'Extreme-Orient, *Sách chỉ dẫn các phòng thời thuộc địa bảo quản tại Trung tâm lưu trữ quốc gia I*, Nxb.Văn hóa Thông tin, 2001. (ベトナム文書・アーカイブ局及びEcole Francaise d'Extreme-Orient『植民地時代ベトナム文献資料所蔵機関案内』, 文化情報出版社, 2001)
3. Đỗ Quang Hưng, *Lịch sử báo chí Việt Nam 1865-1945*, Nxb.Đại học Quốc gia Hà Nội, 2001 (ド・クワン・フン『ベトナム新聞史 1865-1945』, ハノイ国家大学出版社, 2001)
4. Vũ Dương Ninh, *Tư liệu lưu trữ - Nguồn sử liệu quan trọng*, Hội Khoa học Lịch sử Việt Nam, Tạp chí *Xưa và Nay* số 351, tháng 3 năm 2010, tr.3-5, 18-19 (ヴ・ズオン・ニン「貴重な史料としてのアーカイブ」ベトナム歴史協会『過去と現在』351号, 2010年3月, 3-5頁と18-19頁)

文献目録

1. Tăng Xuân An, *Nạn đói năm Ất Dậu 1945*, Tạp chí Sử Địa, số 17-18/1970.
2. Nguyễn Anh, *Vài nét về thời kỳ đầu của cuộc đấu tranh chống văn hóa nô dịch của thực dân Pháp do Đảng lãnh đạo*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 10/1964.
3. Nguyễn Anh, *Vài nét về tình hình văn hóa ở nước ta thời kỳ 1939-1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 9-10/1970.
4. Nguyễn Thế Anh, *Việt Nam thời Pháp đô hộ*, Nxb. Văn học, 2008. (Xuất bản lần đầu, *Việt Nam dưới thời Pháp đô hộ*, Saigon, Lửa Thiêng, 1970)
5. Hoàng Anh-Lê Tự Đông, *Bình Trị Thiên, Tháng Tám Bốn Lăm: Hồi ký*, Nxb.Thuận Hóa, Huế, 1985.

¹⁹ Vũ Dương Ninh, *Tư liệu lưu trữ - Nguồn sử liệu quan trọng*, Tạp chí *Xưa và Nay* số 351, tháng 3 năm 2010, p.18.

X. 第二次世界大戦期における越日関係についての研究動向及び史料状況

6. Nguyễn Quang Ân, *Người Nhật với nạn đói năm 1944–1945 ở Việt Nam, Sự kiện và Nhân chứng*, Đặc san báo Quân đội Nhân dân, số 20, tháng 8/1995.
7. Ban Nghiên cứu lịch sử quân đội, *Lịch sử Quân đội Nhân dân Việt Nam*, Nxb.QĐND, Hà Nội, 1974.
8. Ban Nghiên cứu lịch sử công đoàn Việt Nam, *Lịch sử phong trào công nhân và công đoàn Việt Nam*, Nxb.Lao Động-Nxb.Công nhân Giải phóng, Hà Nội, 1974 (tái bản)
9. Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng, *Cách mạng tháng Tám 1945*, Nxb. Sự Thật, 1971.
10. Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng tỉnh ủy Nam Hà, *Sơ lược lịch sử Cách mạng tháng Tám tỉnh Nam Định*, Nam Hà, 1966.
11. Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng và Ty văn hóa Ninh Bình, *Hồi ký cách mạng tháng Tám Ninh Bình*, Ninh Bình, 1970.
12. Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng tỉnh ủy Nghệ An, *Cách mạng tháng Tám 1939–1945*, Nghệ An, 1966.
13. Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng thành ủy Hà Nội, *Cuộc vận động cách mạng tháng Tám ở Hà Nội (cuối năm 1939-đầu năm 1946)*, Hà Nội, 1975.
14. Bảo tàng Cách mạng Việt Nam, *Báo Việt Nam Độc lập 1941–1945*, Nxb.Lao động, Hà Nội, 2000.
15. Nguyễn Tường Bách, *Việt Nam-một thế kỷ đã qua*, phần 1 (1998), phần 2 (2001). http://isach.info/story.php?story=viet_nam_mot_the_ky_qua_nguyen_tuong_bach
16. Vũ Bằng, *Bốn mươi năm nói láo*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội, 2003
17. Vũ Bảo, *Rẽ bèo chân sóng- Hồi ký*, Nxb.Hà Nội, Hà Nội, 2010
18. Võ Văn Bé, *Phác thảo tình hình nghiên cứu Cách mạng tháng Tám 1945 ở Việt Nam hơn 60 năm qua*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/2007.
19. Phan Gia Bền-Nguyễn Khắc Dạm, *Tài liệu tham khảo về lịch sử đường sắt Hải Phòng-Côn Minh*, Tạp chí Nghiên cứu Văn Sử Địa, số 8/1956
20. Phạm Ngọc Bích (chủ biên), *Cách mạng tháng Tám 1945 ở Sài Gòn-Chợ Lớn và Gia Định*, Nxb.Tp Hồ Chí Minh, 2008
21. Cao Văn Biền, *Phong trào ái hữu và nghiệp đoàn của công nhân thời kỳ 1936–1939*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 9-10/1975
22. Cao Văn Biền, *Về dân số Thái Bình trước Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/1990.
23. Cao Văn Biền, *Về nạn đói năm Ất Dậu (1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
24. Cao Văn Biền, *Tình hình mua bán ruộng đất ở Ninh Bình (1930–1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 5/1991.
25. Cao Văn Biền, *Tình hình thế chấp ruộng đất ở nông thôn Ninh Bình (1930–1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 1/1992.
26. Cao Văn Biền, *Các chủ sở hữu tư nhân về ruộng đất ở Nam Định thời kỳ 1930–1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 5/1994.
27. Nguyễn Công Bình, *Hoạt động kinh doanh tư sản dân tộc Việt Nam dưới thời Pháp thuộc*, Tạp chí Nghiên cứu Văn Sử Địa, số 1/1955
28. Nguyễn Công Bình, *Tình hình và đặc tính của giai cấp tư sản Việt Nam dưới thời Pháp thuộc*, Tạp chí Nghiên cứu Văn Sử Địa, số 6-1958
29. Nguyễn Công Bình, *Tình hình và đặc tính của giai cấp tư sản Việt Nam dưới thời Pháp thuộc (2)*, Tạp chí Nghiên cứu Văn Sử Địa, số 7/1958
30. Nguyễn Công Bình, *Tình hình và đặc tính của giai cấp tư sản Việt Nam dưới thời Pháp thuộc (3)*, Tạp chí Nghiên cứu Văn Sử Địa, số 8/1958
31. Nguyễn Công Bình, *Tình hình và đặc tính của giai cấp tư sản Việt Nam dưới thời Pháp thuộc (4)*, Tạp chí Nghiên cứu Văn Sử Địa, số 9/1958
32. Nguyễn Công Bình, *Tình hình và đặc tính của giai cấp tư sản Việt Nam dưới thời Pháp thuộc (5)*, Tạp chí Nghiên cứu Văn Sử Địa, số 10/1958
33. Nguyễn Công Bình, *Tìm hiểu giai cấp tư sản Việt Nam thời Pháp thuộc*, Nxb. Văn Sử Địa, Hà Nội, 1959.
34. Trần Thái Bình, *Những quân nhân của quân đội Nhật Bản trở thành chiến sĩ Việt Minh trong Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Lịch sử Quân sự, số 165, 2005.
35. Đỗ Thanh Bình-Trịnh Nam Giang, *Chính sách "chia để trị" của thực dân phương tây ở Đông Dương, Mã Lai và Miến Điện*, Tạp chí Nghiên cứu Châu Âu, số 6/2005.
36. Đỗ Thanh Bình, *Thời cơ của cuộc đấu tranh giành độc lập tháng Tám năm 1945 ở Việt Nam và các nước Đông Nam Á*, Tạp chí Nghiên cứu Đông Nam Á, số 5/2005.
37. Trí Bình, *Vấn đề phòng thủ Đông Dương*, Nhóm Dân chúng, Hà Nội, 1939
38. Mai Văn Bó, *Phong trào Thanh niên, Sinh viên và tri thức trong những năm 40*, Tạp chí KHXH, số 18, 4/1993.
39. Nguyễn Đình Cà, *Chi thị Nhật-Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta với thắng lợi của Cách mạng tháng Tám 1945*, Tạp chí Lịch sử Đảng, số 7, 2005.
40. *Cách mạng tháng Tám trong tiến trình lịch sử dân tộc*, Nxb.CTQG, 2005
41. Trường Chinh, *Cách mạng tháng Tám*, Nxb.Sự Thật, 1960.
42. Trường Chinh-Võ Nguyên Giáp, *Vấn đề dân cày*, Nxb.Sự Thật, Hà Nội, 1959.

43. Nguyễn Ngọc Cơ-Lê Thị Hương, *Quá trình thăm dò, khai thác và chế biến quặng kim loại ở Cao Bằng thời Pháp thuộc (1)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/2008.
44. Nguyễn Ngọc Cơ-Lê Thị Hương, *Quá trình thăm dò, khai thác và chế biến quặng kim loại ở Cao Bằng thời Pháp thuộc (2)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/2008
45. Cục Văn thư lưu trữ, *Tuyên truyền cách mạng trước 1945 qua sưu tầm tài liệu lưu trữ*, Nxb.QĐND, 2005.
46. Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, *Kỷ yếu Hội thảo khoa học kỷ niệm 55 năm Cách mạng tháng Tám và Quốc khánh 2-9 (1945-2000)*, Đại học Quốc gia Hà Nội, 2001.
47. Đào Thị Diễm, *Hà Nội - Những sự kiện trước Cách mạng tháng 8-1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
48. Đào Thị Diễm, *Giao thông đường sắt ở Hà Nội thời Pháp thuộc (qua tư liệu lưu trữ)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 11/2005.
49. Hồ Tuấn Dung, *Tìm hiểu hệ thống thuế thực dân Pháp áp dụng ở Việt Nam trước năm 1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/2001.
50. Hồ Tuấn Dung, *Tiền tệ và sự biến động của tiền tệ ở Việt Nam thời Pháp thuộc (1858-1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/2001.
51. Hồ Tuấn Dung, *Định chế thuế môn bài ở Bắc Kỳ trước 1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/2003.
52. Hồ Tuấn Dung, *Chế độ thuế của thực dân Pháp ở Bắc Kỳ từ 1897 đến 1945*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2003.
53. Lê Trung Dũng, *Thái độ của các nước Đông minh với vấn đề Đông Dương trong thời kỳ Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/2000.
54. Nguyễn Thùy Dương, *Tình hình kinh tế Nam Kỳ*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/2000.
55. Nguyễn Thùy Dương, *Kinh tế Hà Tiên - Rạch Giá thời Pháp thuộc (1867-1939)*, LA PTSKH Lịch sử, Tp.Hồ Chí Minh, 2001
56. Phạm Cao Dương, *Thực trạng giới nông dân Việt Nam dưới thời Pháp thuộc*, Nhà sách Khai Trí, Sài Gòn, 1967.
57. Hoàng Văn Đào, *Việt Nam Quốc dân đảng 1927-1954*, Sài Gòn, 1970.
58. Đảng Lao động Việt Nam, *Chặt xiềng : những tư liệu lịch sử từ chính biến tháng ba đến Cách mạng Tháng Tám 1945*, Nxb.Sự Thật, 1955.
59. Văn Đình, *Vấn đề dân tộc ở Đông Dương*, Tập sách Dân chúng, Impr. Asiatic, 1939.
60. Trần Hữu Đính-Lê Trung Dũng, *Quan hệ Việt Mi trong Cách mạng tháng Tám*, Nxb. KHXH, Hà Nội, 1997.
61. Trần Độ, *Bên sông đón súng: Hồi ký cách mạng*, Nxb. Văn học, Hà Nội, 1980.
62. Nguyễn Kiến Giang, *Phác qua tình hình ruộng đất và đời sống nông dân trước Cách mạng tháng Tám*, Nxb.Sự Thật, Hà Nội, 1959.
63. Nguyễn Kiến Giang-Văn Phong, *Chiến tranh thế giới lần thứ hai và cuộc vận động giải phóng dân tộc Việt Nam*, Nxb.Sự thật, Hà Nội, 1962.
64. Võ Nguyên Giáp, *Tổng tập hồi ký*, Nxb.QĐND, 2006.
65. Trần Văn Giàu, *Chủ nghĩa dân tộc cách mạng ở Việt Nam và sự biến chuyển của nó trong giai đoạn lịch sử giữa hai cuộc chiến tranh thế giới*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 7-8/1973.
66. Trần Văn Giàu, *Hồi ký 1940-1945*, Phụ lục Tạp chí Thời đại mới, 5/2011. www.tapchithoidai.org/ThoiDai21/TranVanGiau_Hoiky_Toanbo.pdf
67. Ngọc Giao, *Hà Nội cũ nằm đây*, NXB Phụ nữ, 2010.
68. Vũ Hà, *Hoạt động của Hồ Chí Minh ở Trung Quốc trong những năm 1942-1944*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/2003.
69. Nhiều tác giả, *Hà Nội khởi nghĩa-Hồi ký cách mạng*, tập 1, Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng Hà Nội, Thanh Hóa, 1966
70. Nhiều tác giả, *Hà Nội khởi nghĩa-Hồi ký cách mạng*, tập 2, Ban Nghiên cứu lịch sử Đảng Hà Nội, Hà Nội, 1970.
71. Đinh Quang Hải, *Những Nhật kiều cuối cùng ở Việt Nam hồi hương sau năm 1954*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/2002.
72. Đinh Quang Hải, *Bước đầu tìm hiểu về Nhật kiều ở Liên khu Việt Bắc trong kháng chiến chống thực dân Pháp*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 11/2005.
73. Đinh Quang Hải, *Tư liệu về 37 Nhật kiều cuối cùng ở miền Bắc Việt Nam hồi hương về Nhật Bản*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/2006.
74. Hồ Hải, *Một vài ý kiến về mối quan hệ giữa nông thôn và thành thị trong thời kỳ 1939-1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 7/1963
75. Lê Mậu Hãn-Ngô Đăng Tri, *Sự thành lập nhà nước kiểu mới ở Việt Nam*, Tạp chí Khoa học, Đại học Tổng hợp Hà Nội, số 6+7/1990
76. Lê Mậu Hãn, *Hồ Chí Minh hoàn thiện về đường lối chính trị và tổ chức cho sự ra đời của Mặt trận dân tộc thống nhất ở Việt Nam*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1992
77. Đỗ Đình Hằng-Trần Văn La, *Quan hệ Nhật - Pháp ở Đông Dương trong chiến tranh Thái Bình Dương*, Nxb.Chính trị Quốc gia, 1996.

78. Nguyễn Thị Hạnh, *Nhân tố Nhật Bản trong vấn đề chủ quyền Biển Đông thời kỳ từ 1884 đến 1954*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 1/2012.
79. Trần Thị Mỹ Hạnh, *Tình hình kinh tế của Vĩnh Long trước Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/2001.
80. Hội Khoa học Lịch sử Việt Nam, *Trường Thanh niên tiên tuyến Huế-1945: Một hiện tượng lịch sử*, NXB Công An Nhân Dân, Hà Nội, 2008
81. Vũ Quang Hiền, *Cách mạng Tháng Tám với sự nghiệp giải phóng văn hóa Việt Nam*, Tạp chí Khoa học, Đại học Tổng hợp Hà Nội, số 6+7/1990.
82. Vũ Quang Hiền, *Vấn đề thời cơ trong Cách mạng tháng Tám 1945*, Tạp chí Lịch sử Đảng, số 8/2007.
83. Vũ Đình Hòe, *Thanh Nghị - Hồi ký*, Nxb. Văn học, Hà Nội, 2000.
84. Lê Huỳnh Hoa, *Cảng Sài Gòn và biến đổi kinh tế Nam Kỳ thời Pháp thuộc (giai đoạn 1860-1939)*, LATS Lịch sử, Tp. Hồ Chí Minh, 2003
85. Trần Thị Phương Hoa, *Giáo dục Pháp-Việt ở Bắc Kỳ (1884-1945)*, Nxb.KHXH, Hà Nội, 2012.
86. Phạm Xuân Hòa, *Từ nội các Trần Trọng Kim đến chính phủ Bảo Đại : tài liệu lịch sử*, quyển 1, Hà Nội, 1949
87. Phan Văn Hoàng, *Bước đầu tìm hiểu về Đông Dương lao động đảng qua các tài liệu lưu trữ của Pháp*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/1998.
88. Phan Văn Hoàng, *Tình hình chính trị ở Việt Nam từ Nhật đảo chính Pháp đến Tổng khởi nghĩa tháng 8-1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1998.
89. Phan Văn Hoàng, *Việt Nam trong chính sách của Mĩ từ 1940-1956*, LATS Sử học, Trường ĐH Sư phạm Tp.Hồ Chí Minh, 2004.
90. Ngô Văn Hòa, *Những thế lực lao động chính được thực dân Pháp ban hành ở Việt Nam trước Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/1977.
91. Phạm Khắc Hòe, *Từ triều đình Huế đến chiến khu Việt Bắc*, Nxb.Hà Nội, 1983.
92. Vũ Đình Hòe, *Hồi ký Vũ Đình Hòe*, Nxb.Văn hóa Thông tin, Tp.Hồ Chí Minh, 1995.
93. Vũ Đình Hòe, *Thanh Nghị-Hồi ký*, Nxb.Văn học, 2000.
94. Nguyễn Văn Hồng, *Cách mạng tháng 8-1945 trong Đông Nam Á - Thách đố và biến động*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
95. Nguyễn Văn Hồng, *Mặt trận Việt Minh con đường hợp lực có hiệu quả của cách mạng Việt Nam trong cánh quan Đông Nam Á những năm 40*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1991.
96. Nguyễn Văn Hồng, *Những nhân tố thắng lợi trong chiến tranh Châu Á-Thái Bình Dương*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/1995.
97. Nguyễn Văn Hồng, *Cách mạng Tháng Tám 1945- Việt Nam trong cuộc hành trình của phong trào giải phóng dân tộc 1945 ở Đông Nam Á*, Tạp chí Nghiên cứu Đông Nam Á, số 5/2000.
98. Phạm Thị Huệ, *Phong trào dân tộc dân chủ ở Nam Kỳ 1930-1945- nghiên cứu qua tài liệu lưu trữ*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2013
99. Bùi Thị Huệ, *Những biến đổi kinh tế - xã hội trên địa bàn tỉnh Bình Phước thời Pháp thuộc (1862-1945)*, LA. TSKH Lịch sử, Tp. Hồ Chí Minh, 2009.
100. Bùi Thị Huệ, *Tỉnh Bình Phước thời Pháp*, Nxb.Từ điển Bách khoa, 2012.
101. Nguyễn Thế Huệ, *Vài nét về dân số Hà Nội từ thập kỷ 20 đến trước chiến tranh thế giới lần thứ hai*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1992.
102. Nguyễn Quốc Hùng, *Chính sách của Mĩ ở Đông Nam á trong thời kì chiến tranh Thái Bình Dương (1941 - 1945)*, Thông báo Khoa học Sử học (tập 5), Đại học Tổng hợp Hà Nội, 1977.
103. Nguyễn Quốc Hùng (viết chung). *Ý nghĩa thời đại và chiến thắng phát xít Hitle và quân phiệt Nhật Bản*. Tạp chí Thông tin Lí luận, 1985.
104. Nguyễn Quốc Hùng, *Ai là người quyết định chiến thắng chủ nghĩa phát xít trong chiến tranh thế giới thứ II* (viết chung), Kì yếu Hội nghị Khoa học kỉ niệm lần thứ 40 chiến thắng chủ nghĩa phát xít - Những bài học lịch sử, Ủy ban Khoa học Xã hội, 1985.
105. Nguyễn Quốc Hùng, *Sự thất bại của chủ nghĩa quân phiệt Nhật Bản trong chiến tranh thế giới lần thứ II* (viết chung). Nxb Sự thật. 1985
106. Nguyễn Quốc Hùng, *Mặt trận Việt Minh và những khía cạnh quốc tế*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1991.
107. Nguyễn Quốc Hùng, *Nguyễn Ái Quốc-Hồ Chí Minh với nước Nhật*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/2004.
108. Lê Hương, *Đời sống Việt kiều tại Cao Miên*, Tạp chí Sử Địa, số 16/1969.
109. Lê Hương, *Hoạt động của các chức sắc Cao Đài Việt kiều tại Cao Miên*, Tạp chí Sử Địa, số 16/1969.
110. Lê Thị Hương, *Công nghiệp khai thác mỏ kim loại ở Cao Bằng thời Pháp thuộc (1888 - 1945)*, LATS Lịch sử, 2012.
111. Đỗ Quang Hưng-Nguyễn Văn Khánh, *Nhận thức và thực tiễn của vấn đề xây dựng Mặt trận dân tộc thống nhất*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1991.

112. Phạm Mai Hưng, *Cơ sở tạo nên sức mạnh của Mặt trận Việt Minh*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1991.
113. Khắc Huỳnh, *Bàn cờ thế giới với Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Lịch sử Quân sự, số 176/2006.
114. Nguyễn Văn Khánh, *Quá trình chuyển biến của cơ cấu xã hội Việt Nam từ giữa thế kỷ 19 đến Cách mạng tháng Tám 1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1995.
115. Nguyễn Văn Khánh, *Chính sách ruộng đất của thực dân Pháp ở Việt Nam : nội dung và hệ quả*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/1996.
116. Nguyễn Văn Khánh, *Cơ cấu kinh tế xã hội Việt Nam thời thuộc địa (1858–1945)*. Nxb. Đại học Quốc gia Hà Nội, 1999
117. Nguyễn Văn Khánh, *Cơ cấu kinh tế Việt Nam thời kỳ 1919–1945*, Tạp chí Nghiên cứu kinh tế, số 4-5/1999.
118. Nguyễn Văn Khánh-Nguyễn Lan Dung, *Đặc trưng kinh tế hàng hoá ở Hà Nội thời Pháp thuộc*, Tạp chí Nghiên cứu Kinh tế, số 340, 2006.
119. Nguyễn Văn Khoán, *Giao thông liên lạc của Đảng ta trong cao trào vũ trang khởi nghĩa 1941–1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
120. Trần Trọng Kim, *Một cơn gió bụi*, Vinh Sơn, Sài Gòn, 1967.
121. Bùi Phan Kỳ, *Cách mạng tháng Tám vị trí lịch sử và giá trị bền vững*, Tạp chí Lịch sử Quân sự, số 176/2006
122. Trần Văn La, *Một số vấn đề về Nội các Trần Trọng Kim*, Tạp chí Khoa học, Đại học Tổng hợp Hà Nội, số 6/1992 (a)
123. Trần Văn La, *Tìm hiểu thêm về ngày 9 tháng 3 năm 1945 ở Đông Dương*, Tạp chí Nghiên cứu lịch sử Đảng, số 6/1992 (b)
124. Trần Văn La, *Về việc Pháp nộp tiền cho Nhật ở Đông Dương (1940–1944)*, Tạp chí nghiên cứu lịch sử, số 6/1992 (c)
125. Trần Văn La, *Một vài khía cạnh về quan hệ Nhật-Pháp ở Đông Dương*, Tạp chí Giáo dục và Đào tạo, số 1/1993.
126. Trần Văn La, *Thêm một vài tư liệu về quan hệ Lào-Việt trong giai đoạn 1940–1945*, Tạp Quan hệ Việt-Lào, Lào-Việt (năm 1993)
127. Trần Văn La, *Quan hệ Nhật - Pháp và vấn đề Đông Dương trong thời kỳ chiến tranh thế giới thứ hai 1939–1945*, LAPTSKH Lịch sử, Đại học Tổng hợp Hà Nội, 1993.
128. Lê Văn Lãng (sưu tầm), *Tài liệu tham khảo về Cách mạng tháng Tám*, Nxb. Giáo dục, 1978
129. Đinh Xuân Lâm (chủ biên), *Đại cương lịch sử Việt Nam*, tập II, Nxb. Giáo dục, 1998.
130. Đinh Xuân Lâm, *Người Nhật đã từng có ý định khai thác photphat ở Lào Cai*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 9/2005.
131. Hoàng Văn Lân, *Sự xâm nhập của tập đoàn dầu mỏ Rockefeller vào Việt Nam trước Cách mạng tháng 8–1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/2000.
132. Nguyễn Đình Lê-Nguyễn Anh Thái, *Sự bành trướng và xâm lược của chủ nghĩa quân phiệt Nhật Bản ở Việt Nam trong nửa đầu thế kỷ XX*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/1985.
133. Nguyễn Đình Lê, *Mặt trận Việt Minh – thành quả của sự hoàn chỉnh và phát triển đường lối chiến lược của Đảng Cộng sản Đông Dương*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1991.
134. Nguyễn Đình Lê, *Nhìn nhận của Hồ Chí Minh về đế quốc Nhật Bản*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1992.
135. Nguyễn Đình Lê (Chủ biên), *Cách mạng tháng Tám năm 1945 ở Hà Nội*, Nxb. Hà Nội, 2010.
136. Lê Thị Liên, *Cách mạng tháng Tám năm 1945 ở Việt Nam và Indonesia những điểm tương đồng và khác biệt*, Tạp chí Nghiên cứu Đông Nam Á, số 6/2006.
137. Trần Huy Liệu-Nguyễn Khắc Đạm (biên soạn), *Xã hội Việt Nam trong thời Pháp-Nhật (1939–1945)*, Quyển I, Nxb. Văn Sử Địa, Hà Nội, 1957.
138. Trần Huy Liệu-Nguyễn Khắc Đạm (biên soạn), *Xã hội Việt Nam trong thời Pháp-Nhật (1939–1945)*, Quyển II, Nxb. Văn Sử Địa, Hà Nội, 1957
139. Trần Huy Liệu, *Lịch sử 80 năm chống Pháp*, Nxb. Văn Sử Địa, Hà Nội, 1958.
140. Trần Huy Liệu-Văn Tạo, *Tài liệu tham khảo lịch sử cách mạng cận đại Việt Nam*, Tập V, Ban nghiên cứu Văn Sử Địa xuất bản, 1956.
141. Trần Huy Liệu-Văn Tạo, *Tài liệu tham khảo lịch sử cách mạng cận đại Việt Nam*, tập VII, Ban nghiên cứu Văn Sử Địa xuất bản, 1957.
142. Trần Huy Liệu-Văn Tạo, *Tài liệu tham khảo lịch sử cách mạng cận đại Việt Nam-Cao trào đấu tranh tiền khởi nghĩa*, tập XI, Ban nghiên cứu Văn Sử Địa xuất bản, 1957.
143. Trần Huy Liệu-Văn Tạo, *Tài liệu tham khảo lịch sử cách mạng cận đại Việt Nam-Tổng khởi nghĩa cách mạng tháng Tám*, tập XII, Ban nghiên cứu Văn Sử Địa xuất bản, 1957
144. Trần Huy Liệu, *Tước án kiểm của Hoàng đế Bảo Đại (Hồi ký)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 9/1960.
145. Trần Huy Liệu, *Máy nhận xét về cuộc cách mạng tháng Tám 1945 và cuộc đấu tranh giải phóng miền Nam hiện nay*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 8/1964.
146. *Trần Huy Liệu hồi ký*, Nxb.KHXH, Hà Nội, 1991
147. *Lịch sử Đảng bộ Thái Bình (1927–1954)*, Nxb. CTQG, Hà Nội, 1999

X. 第二次世界大戦期における越日関係についての研究動向及び史料状況

148. *Lịch sử quan hệ đặc biệt Việt Nam - Lào, Lào - Việt Nam 1930 - 2007 : Biên niên sự kiện 1930-1945*, tập 1, Nxb.Chính trị Quốc gia, 2011
149. Châu Long, *Việt kiều tại Thái Lan*, Tạp chí Sử Địa, số 16/1969.
150. Nguyễn Thành Lợi, *Kinh đảo ở Nam Kỳ thời Pháp thuộc*, Tạp chí Xưa và Nay, số 286, 6/2007.
151. Nguyễn Tiến Lực, *Quan hệ thương mại Việt-Nhật trong những năm 1929-1939*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/2000.
152. Nguyễn Tiến Lực, *Các cuộc thương thuyết về thương mại giữa Nhật Bản và Đông Dương (1940-1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 5/2001.
153. Nguyễn Tiến Lực, *Sự biến đổi trong quan hệ thương mại Nhật Bản-Đông Dương (1940-1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/2003.
154. Nguyễn Tiến Lực, *Quan hệ Việt Nam-Nhật Bản thời cận đại*, Nxb.Giáo dục Việt Nam, 2013
155. Hồ Thị Tố Lương, *Mối quan hệ của Quốc tế cộng sản với Đảng Cộng Sản Đông dương*, LATS Lịch sử, Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh, 2001
156. Trần Thị Mai, *Kinh tế Sóc Trăng thời Pháp thuộc 1867-1945*, LATS Lịch sử, Tp. Hồ Chí Minh, 1998.
157. Hồ Chí Minh, *Hồ Chí Minh toàn tập, Tập 3, 1930-1945*, Nxb.Sự thật, Hà Nội, 1983.
158. Nguyễn Kỳ Nam, *Hồi ký 1925-1964*, tập II, Sài Gòn, Dân chủ mới, 1964.
159. Lê Thành Nam, *Vai trò của Đông Dương trong chính sách bành trướng của phát xít Nhật trong Thế chiến thứ hai (1939-1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Đông Bắc Á, số 7/2007
160. Sơn Nam, *Đất Gia Định xưa*, Nxb.Tp Hồ Chí Minh, 1984.
161. Hà Ngai, *Khúc tiêu đồng-Hồi ký của một vị quan triều Nguyễn*, Nxb Trè, 2014.
162. Trần Thị Bích Ngọc, *Tình hình sản xuất lúa gạo ở Nam Bộ dưới thời Pháp thuộc (1862-1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 5/1985.
163. Hân Nguyễn, *Vai trò của người Việt Nam tại bán đảo Đông Dương*, Tạp chí Sử Địa, số 16/1969.
164. Lê Nguyễn, *Xã hội Việt Nam thời Pháp thuộc*, Nxb.Văn hoá Thông tin, 2005.
165. Trần Viết Nghĩa, *Xuất khẩu gạo ở Việt Nam thời kỳ Pháp thuộc (1858-1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 10/2012.
166. Phạm Trọng Nhân, *Việt kiều tại Ai Lao*, Tạp chí Sử Địa, số 16/1969.
167. Vũ Dương Ninh, *Bản vẽ tính chất nửa thuộc địa của xã hội Thái Lan và trách nhiệm lịch sử của nhà nước phong kiến từ cuối thế kỉ XIX đầu thế kỉ XX*. Thông báo Khoa học. Đại học Tổng hợp Hà Nội, tập VIII, 1975.
168. Vũ Dương Ninh, *Năm 1945 và phong trào cách mạng ở châu Á*, Thông tin Khoa học xã hội, 1975.
169. Vũ Dương Ninh, *Nhìn lại nửa thế kỷ đấu tranh giành độc lập ở Đông Nam Á*, Tạp chí Nghiên cứu Đông Nam Á, số 2/1992.
170. Vũ Dương Ninh, *Hà Nội - Những tháng ngày trước cuộc Tổng khởi nghĩa (qua nguồn tài liệu lưu trữ và báo chí đương thời)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1995.
171. Vũ Dương Ninh, *Đông Nam Á trong cuộc đấu tranh chống phát xít, giành độc lập (1940-1945)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/2005.
172. Nhiều tác giả, *Nỗi đau lịch sử: nạn đói 1945*, Nxb.Trè, Tp.Hồ Chí Minh, 2006.
173. Mai Thị Phú Phương, *Việc bồi thường chiến tranh và đầu tư của Nhật Bản vào miền Nam Việt Nam (1945-1975)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1995.
174. Nguyễn Phan Quang, *Góp thêm tư liệu Sài Gòn-Gia Định từ 1859-1945*, Nxb. Tổng hợp Tp.Hồ Chí Minh, 1998.
175. Nguyễn Phan Quang-Lê Huỳnh Hoa, *Dân số Sài Gòn thời Pháp thuộc*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1998.
176. Nguyễn Phan Quang, *Tương quan kinh tế Pháp-Nhật tại Nam Kỳ 1940-1945*, phần 1, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 5/1998.
177. Nguyễn Phan Quang, *Tương quan kinh tế Pháp-Nhật tại Nam Kỳ 1940-1945*, phần 2, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/1998.
178. Nguyễn Phan Quang, *Tương quan kinh tế Pháp-Nhật tại Nam Kỳ 1940-1945*, phần 3, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 1/1999.
179. Nguyễn Phan Quang, *Cảng Sài Gòn thời Pháp thuộc*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/2000.
180. Nguyễn Phan Quang-Trần Thị Thanh Thanh, *Sài Gòn và thị trường lúa gạo Nam Kỳ (1860-1938)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 5/2000.
181. Nguyễn Phan Quang, *Thị trường lúa gạo Nam Kỳ 1860-1945*, Nxb. Tổng hợp Tp.HCM, 2004.
182. Dương Kinh Quốc, *Chính quyền thuộc địa ở Việt Nam trước Cách mạng tháng Tám 1945, góp phần tìm hiểu cơ sở lịch sử-xã hội Việt Nam thời kỳ Pháp thống trị*, Nxb KHXH, Hà Nội, 1988
183. Dương Trung Quốc, *Việt Nam- Những sự kiện lịch sử 1858-1945*, tập IV, Nxb.Khoa học Xã hội, 1989.
184. Dương Trung Quốc, *Cách mạng tháng 8-1945- Từ hiện thực đến nhận thức*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
185. Ngô Văn Quý, *Đêm dài Nhật-Pháp bắn nhau*, Nxb. Trè, 2001
186. Nguyễn Huy Quý, *Mâu thuẫn Nhật-Mĩ quanh vấn đề Nhật chiếm Đông Dương*, Thông báo Sử học, Đại học Tổng hợp Hà Nội, 1975.

187. Nguyễn Huy Quý, *Nguồn gốc chiến tranh thế giới lần thứ II*, Kỳ yếu Hội thảo Ý nghĩa thời đại của chiến thắng phát xít Hít le và quân phiệt Nhật Bản, Nxb. Thông tin lý luận, 1985.
188. Nguyễn Huy Quý, *Thông điệp của tướng De Gaulle ngày 19-8-1945 và mưu đồ tái lập sự thống trị của Pháp ở Đông Dương*, Tạp chí Khoa học Đại học Tổng hợp Hà Nội, 1990.
189. Nguyễn Quyết, *Hà Nội tháng Tám : Hồi ký*, Nxb. QĐND, Hà Nội, 1980.
190. Lê Tùng Sơn, *Nhật ký một chặng đường : Hồi ký cách mạng*, Nxb. Văn học, 1978
191. Trần Vũ Tài, *Những chuyển biến trong kinh tế nông nghiệp Bắc Trung kỳ từ 1884 đến 1945*, LATS Lịch sử, ĐH.KHXH&NV, Hà Nội, 2007.
192. Văn Tạo, *Quá trình thành lập Mặt trận Việt Minh và thắng lợi của Mặt trận trong Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Nghiên cứu Văn Sử Địa, số 8/1958.
193. Văn Tạo, *Một vài kinh nghiệm rút ra từ thời kỳ Mặt trận Việt Minh-Liên Việt*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1991.
194. Văn Tạo, *Cách mạng tháng Tám- một số vấn đề lịch sử*, Nxb. KHXH, Hà Nội, 1995.
195. Văn Tạo-Furuta Motoo (Chủ biên), *Nạn đói năm 1945 ở Việt Nam – Những chứng tích lịch sử*, Nxb. Khoa học Xã hội, Hà Nội, 1995 (tái bản năm 2005, 2011).
196. Văn Tạo, *Có hay không có « khoảng trống vắng quyền lực » trong Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1998.
197. Nguyễn Thanh Tâm, *Khởi nghĩa từng phần lên tổng khởi nghĩa trong Cách mạng tháng Tám 1945*, Nxb. CTQG, Hà Nội, 2005.
198. Văn Tạo, *Phát xít Nhật-thủ phạm gây ra nạn đói ở Việt Nam năm 1945*, Tạp chí Lịch sử Quân sự, số 164/2005
199. Chiêm Tế, *Cách mạng tháng Tám là một bộ phận của cách mạng thế giới*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 9/1960.
200. Đặng Việt Thanh, *Cách mạng tháng Tám và cách mạng văn hóa*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 9/1960.
201. Nguyễn Thành, *Cách mạng tháng 8-1945 trong dư luận chính trị ở Pháp*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
202. Bằng Thông-Đông Tùng, *Đọc tài liệu của Sở mật thám Đông Dương về Đông Dương Cộng sản đảng*, Tạp chí Sử Địa, số 17-18/1970.
203. Tạ Thị Thúy, *Việc trồng lúa ở Bắc Kỳ từ cuối thế kỷ 19 đến giữa thế kỷ 20*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 5/1999.
204. Tạ Thị Thúy-Ngô Văn Hòa-Vũ Huy Phúc, *Lịch sử Việt Nam tập 8, 1919-1930*, Nxb.KHXH, 2007
205. Vũ Văn Tĩnh, *Những thay đổi về địa lý hành chính các tỉnh Trung kỳ trong thời kỳ Pháp thuộc*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 1-2/1972.
206. Nguyễn Anh Thái, *Chủ nghĩa quân phiệt Nhật Bản và thuyết Đại Đông Á*, Kỳ yếu Hội thảo Ý nghĩa thời đại của chiến thắng phát xít Hít le và quân phiệt Nhật Bản, Nxb. Thông tin lý luận, 1985.
207. Bùi Đình Thanh, *Cách mạng tháng Tám và sự nghiệp chiến đấu, xây dựng, đổi mới ở Việt Nam*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
208. Bùi Đình Thanh, *Cách mạng tháng Tám trong bối cảnh quốc tế của Chiến tranh thế giới lần thứ II*, Tạp chí Lịch sử Quân sự, số 164, 2005.
209. Nguyễn Khánh Toàn (Chủ biên), *Lịch sử Việt Nam, tập 2 (1858-1945)*, in lần 3 (có sửa chữa bổ sung), Nxb.KHXH, Hà Nội, 2004 (in lần đầu 1989).
210. Nguyễn Tri Thu, *Mặt trận Việt Minh- Vấn đề dân tộc và giai cấp*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
211. Tô lịch sử Cách mạng tháng Tám, *Cách mạng tháng Tám : tổng khởi nghĩa ở Hà Nội và các địa phương*, Quyển 1, Sử học, 1960.
212. Tô lịch sử Cách mạng tháng Tám, *Cách mạng tháng Tám : tổng khởi nghĩa ở Hà Nội và các địa phương*, Quyển 2, Sử học, 1960
213. Minh Tranh, *Việt Minh và thắng lợi Cách mạng tháng Tám : từ nghị quyết của Hội nghị Trung ương lần thứ 8 tháng 5/1941 đến nghị quyết của Hội nghị toàn quốc của Đảng Cộng sản Đông Dương từ 13-15/8/1945*, Nxb. Sự Thật, 1958.
214. Minh Tranh, *Tinh chất xã hội Việt Nam và Cách mạng tháng Tám*, Nxb. Sự Thật, 1961.
215. Nguyễn Văn Trân, *Tiền khởi nghĩa Cách mạng tháng Tám ở Nam Bộ*, Tạp chí Xưa và Nay, số 290, 2007.
216. Ngô Đăng Tri, *Mối quan hệ giữa Thanh-Nghệ-Tĩnh với Lào trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược (1945-1954)*, Tạp chí Nghiên cứu Đông Nam Á, số 2/1994.
217. Ngô Đăng Tri, *Về chức năng của Mặt trận Việt Minh trước ngày Cách mạng tháng 8 thắng lợi*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/1991.
218. Trung tâm Khoa học Xã hội và Nhân văn Tp.Hồ Chí Minh, *Chứng tích Pháp-Nhật trong chiến tranh xâm lược Việt Nam (1858-1954)*, Kỳ yếu Hội thảo khoa học, 2001.
219. Nguyễn Duy Trinh-Chu Văn Tấn, *Những ngày tháng Tám*, Nxb. Văn học, 1961.
220. Phạm Quang Trung, *Về chính sách vớt lúa gạo của tư bản Pháp và quá trình phát triển của giai cấp địa chủ ở Nam Bộ dưới thời Pháp thuộc*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 6/1985.
221. Phạm Quang Trung, *Nạn lụt năm Ất Dậu với cuộc Tổng khởi nghĩa giành chính quyền ở đồng bằng Bắc Bộ năm 1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
222. Phạm Quang Trung, *Tín dụng nông nghiệp ở nước ta dưới thời Pháp thuộc*, LAPTSKH Lịch sử, Hà Nội, 1993.

X. 第二次世界大戦期における越日関係についての研究動向及び史料状況

223. Phạm Quang Trung-Cao Văn Biền, *Việt Nam và Đông Dương trong chiến lược bành trướng của chủ nghĩa quân phiệt Nhật*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/1995.
224. Phạm Hồng Tung, *Tìm tòi một bản thể chính trị dân tộc mới: Phong trào giải phóng dân tộc Việt Nam từ 1858 đến 1945 dưới cái nhìn văn hóa chính trị*, Báo cáo khoa học tại Hội thảo Quốc tế về Việt Nam học lần thứ I, 1998.
225. Phạm Hồng Tung, *Về bản chất phát xít của tập đoàn thống trị Decoux ở Đông Dương trong Chiến tranh Thế giới II*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 1/2001.
226. Phạm Hồng Tung, *Về Cường Để và tổ chức Việt Nam Phục Quốc Đồng Minh Hội*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/2002.
227. Phạm Hồng Tung, *Về mối quan hệ cộng tác-cộng trị Nhật-Pháp ở Việt Nam trong thế chiến II và nguyên nhân cuộc đảo chính ngày 9-3-1945 (1)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 2/2004.
228. Phạm Hồng Tung, *Về mối quan hệ cộng tác-cộng trị Nhật-Pháp ở Việt Nam trong thế chiến II và nguyên nhân cuộc đảo chính ngày 9-3-1945 (2)*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 3/2004.
229. Phạm Hồng Tung, *Góp phần tìm hiểu thêm về đặc điểm, tính chất của Cách mạng tháng Tám 1945*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 8/2005.
230. Phạm Hồng Tung, *Nội các Trần Trọng Kim: bản chất, vai trò và vị trí lịch sử*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2009.
231. Phạm Hồng Tung, *Lịch sử cuộc cách mạng tháng Tám năm 1945 ở Việt Nam*, Nxb. ĐHQG Hà Nội, 2013.
232. Đông Tùng, *Sự nghiệp cách mạng giải phóng dân tộc của Việt Kiều tại Thái Lan*, Tạp chí Sử Địa, số 16/1969.
233. Tùng Vân, *Việt kiều tại Ai Lao qua các thời đại*, Tạp chí Sử Địa, số 16/1969.
234. *Văn kiện Đảng 1939-1945 tập 7*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2000.
235. Viện Lịch sử Đảng, *Tổng khởi nghĩa tháng Tám 1945*, Nxb. Sự thật, 1985.
236. Trần Thị Vinh-Hoàng Hải Hà, *Đông Nam Á trong cuộc đấu tranh chống phát xít Nhật (1941-1945) : lịch sử và vấn đề*, Tạp chí Nghiên cứu Đông Nam Á, số 5/2005.
237. Võ Minh Vũ, *Hoạt động giáo dục tiếng Nhật tại Việt Nam thời kỳ Nhật-Pháp cộng trị*, in trong Phan Hải Linh (chủ biên), *Bài giảng chuyên đề nghiên cứu Nhật Bản - Lịch sử văn hóa - Xã hội*, Nxb. Thế giới, 2010.
238. Võ Minh Vũ, *Hoạt động văn hóa của Nhật Bản tại Đông Dương trong thời kỳ Chiến tranh Châu Á-Thái Bình Dương*, in trong Phan Hải Linh (chủ biên) *Bài giảng chuyên đề nghiên cứu Nhật Bản - Nhật Bản và Châu Á*, Nxb Thế giới, 2012.
239. Võ Minh Vũ, *Hoạt động của công ty Mitsui Bussan tại Đông Dương thời kỳ Chiến tranh Châu Á-Thái Bình Dương*, in trong Phạm Thị Thu Giang (chủ biên), *Bài giảng chuyên đề nghiên cứu Nhật Bản - Lịch sử giao lưu Việt Nhật*, Nxb Thế giới, 2014.
240. Phạm Xanh, *Cuộc đảo chính của phát xít Nhật và sự phản ứng mau lẹ của Đảng ta*, Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 4/1990.
241. Nguyễn Thanh Xuân, *Đạo Cao Đài-hai khía cạnh lịch sử và tôn giáo*, Nxb. Tôn giáo, Hà Nội, 2013.